

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

GERMUSKA PÁL

A HONVÉDELMI BIZOTTSÁG („TROJKA”) 1950–1952. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEI

„Létrehoztunk egy háromtagú bizottságot, amelynek rajtam kívül tagja Gerő és Farkas honvédelmi miniszter. Ez a bizottság felel az összes, az ország védelmével összefüggő kérdésért” – írta Rákosi Máttyás, a Magyar Dolgozók Pártjának (MDP) főtitkára 1950. október 31-én Sztálinnak küldött levelében.¹ Ez volt az első írásos bizonyíték a „Trojka” létezésére, amelyet Baráth Magdolna egy orosz forráskiadvány alapján 2001-es PhD-disszertációjában adott közre. 2004-ben Nagy Tamással közösen írt tanulmányunkban² már felhívtuk a figyelmet arra, hogy a Rákosi-korszak legfontosabb szereplőinek memoárjaiban, visszaemlékezéseiben, vallomásaiban ugyancsak találhatóak különféle utalásokat a háromtagú Honvédelmi Bizottságra, az orosz kifejezéssel közkeletűen „Trojkának” nevezett testületre.³ Akkor közvetett források segítségével igazoltuk a Trojka szervezetszerű működését, és megjegyeztük: „A Honvédelmi Bizottságnak jegyzőkönyve eddig nem került elő, ami – az Államvédelmi Bizottság dokumentumainak sorsából okulva – persze nem zárja ki, hogy létezzék, vagy létezett ilyen irategyüttes.”⁴

2013 februárjában beigazolódtott korábbi gyanúnk, ugyanis több évtizednyi lappangás után megkerülték a Honvédelmi Bizottság jegyzőkönyvei: a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára M szekciójában, az MDP Központi Vezetősége (KV) Adminisztratív Osztálya (276. fond 96. csoport) „F” (Fegyveres Erők Alosztálya) alcsoportjának 214. és 215. őrzési egységéből. Ez a két őrzési egység nincs feltüntetve a 96)F csoport iratjegyzékén, a Honvédelmi Bizottság anyagát csak hosszas keresés után találta meg az MDP iratok referense.⁵

A 215. őrzési egységben megtalálható egy kézzel írott lista, amely arra utal, hogy valamikor – az MDP Államvédelmi Bizottsága csoportjához (84. cs.) hasonlóan – önálló csoporttá kívánták alakítani a Trojka jegyzőkönyveit, „A Honvédelmi Bizottság ülésanyagai” néven. A három oldalas lista szerint egy-egy jegyzőkönyvből (és esetleges mellékleteiből) egy-egy őrzési egységet kívántak kialakítani. Erre végül ismeretlen okból nem került sor.

A 214. őrzési egység 18 jegyzőkönyvet tartalmaz, ebből nyolchoz semmilyen melléklet nem tartozik. Ahol mellékeltek az előterjesztéseket, ott sem minden napirendi

¹ Baráth Magdolna: Gerő Ernő politikai pályája 1944–1956. Budapest, 2001. PhD-disszertáció. Kézirat. 255–256. o.

² Germuska Pál – Nagy Tamás: Az MDP Államvédelmi Bizottsága, Honvédelmi Bizottsága és a Honvédelmi Tanács. *Múltunk*, 49. (2004) 1. sz. 180–210. o. (A továbbiakban: *Germuska – Nagy* 2004.)

³ Lásd például: Hegedűs András: A történelem és a hatalom igézetében. Életrajzi elemzések. Budapest, 1988. 164. o.; Vas Zoltán: Betiltott könyvem. Életem III. Budapest, 1990. 88., 91–92., 102. o.; Rákosi Máttyás: Visszaemlékezések. 1940–1956. Szerk.: Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente. Budapest, 1997. (a továbbiakban: Rákosi 1997.) 2. k. 897. o.; A Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának ítélete Farkas Mihály ügyében. In: Horváth Ibolya – Solt Pál – Szabó Győző – Zsanthy János – Zimmer Tibor (szerk.): Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez. 2. k. Budapest, 1993. 612. o.

⁴ *Germuska – Nagy* 2004. 191. o.

⁵ Ehelyütt szeretnék köszönetet mondani S. Kosztricz Anna Mária főlevéltárosnak, az MDP iratok referensének, aki megtalálta a két dossziét.

ponthoz. Ennek talán az lehet az oka, hogy – az Üzemgazdasági Tanáccsal (ÜT) ellentétben – a Honvédelmi Bizottságnak, mint testületnek, nem volt külön titkársága. Noha Rákosinak, Gerőnek és Farkasnak is tekintélyes saját apparátusa volt, úgy tűnik, a jegyzőkönyvezésen túl nem fordítottak különösebb figyelmet a Trojka napirendjére kerülő jelentések és előterjesztések következetes irattározására. Több jel mutat arra, hogy az ülések előkészítését Farkas Mihály Honvédelmi Minisztériumbeli miniszteri titkársága végezte. (A Gerő elnökölte Üzemgazdasági Tanácsnak 1950. októberi megalakulásától volt titkársága, ennek köszönhetően a határozatok mellett szinte hiánytalanul rendelkezésre állnak az előterjesztések is.⁶)

A Honvédelmi Bizottság (HB) fennmaradt jegyzőkönyvei géppel írt tisztázatok, minden esetben Rákosi Mátyás főtitkár eredeti aláírásával („Rákosi”) hitelesítve. A jegyzőkönyveket a legépeléskor sorszámmal látták el: az 1950. októberi első üléstől 1951. december végéig 1-től 15-ig számozták be az okmányokat (kivéve az 1951. június 16-át, amelyről lemaradt a 9-es sorszám), majd 1952-ben ismeretlen okból újrakezdték a számozást. A párthatározatokhoz hasonlóan, ám a Minisztertanács vagy az Üzemgazdasági Tanács határozataival ellentétben, a Honvédelmi Bizottság üléseinek határozatai nem kaptak számot.

A 215. őrzési egység dossziéjába néhány, a 3-as Bizottsághoz kapcsolható iratot gyűjtöttek össze, különösebb logika nélkül. Megtalálható itt az utódszervezetének tekinthető Honvédelmi Tanács 1952. december 4-i röpszavazásának lapja a Romániába küldendő vegyipari delegációról; a Honvédelmi Tanács 1953. január 26-i határozata a függetlenített pártfunkcionáriusok „M” estén való igénybevételéről vagy Házi Árpád belügyminiszter 1952. májusi feljegyzésének másodpéldánya, amely a 214. őrzési egységben az adott jegyzőkönyvhöz csatoltan is megvan. Érdekesebbnek tűnik az a füzet, amelynek vignettáján a „Farkas titk[kársága] Honvédelmi Bizottság jkv-i 1950–52” cím olvasható, és még a Rákosi Titkárság körbélyegzőjét is ráragasztották. A füzet A5-ös méretű, rózsaszín kartonokat tartalmaz, amelyekre géppel felírták bizonyos határozatok kivonatait („Határozat”), és alatta meglehetősen rendszertelenséggel, címszavakban rávezették a határozat végrehajtásának állását („Ellenőrzés”). Az „Elintézés” rovatba a fennmaradt 9 karton egyikére sem írtak semmit. A rövid megjegyzések így nem alkalmasak a határozatok végrehajtásának érdemi nyomon követésére. (Ezzel ellentétben az Üzemgazdasági Tanács Titkársága például negyedévente jelentéseket állított össze Gerő Ernő számára a tanács határozatainak végrehajtásáról.)

Nincsen információ arról, hogy ki vezette a Honvédelmi Bizottság ülésein a jegyzőkönyvet. A párt más vezető testületeinek üléseivel ellentétben itt, úgy tűnik, nem készült gyorsírói leirat a tanácskozásról, hanem eleve csak rövid határozati jegyzőkönyvet szerkesztettek. Egy esetben, az 1951. december 30-i ülésnél egyértelmű, hogy a Trojka egyik tagja, Farkas Mihály vezette a jegyzőkönyvet. A háromoldalas kézzel írt tisztázat alján ugyanis a következő szerepel: „Készült egy példányban. Fogalmazta: Farkas Mihály”. A tisztázatot pedig 1952. január 3-án küldte át Rákosinak. Ez alapján nem lehetetlen, hogy más alkalmakkal is maga Farkas szerkesztette a jegyzőkönyvet.

Erdemes néhány szót szentelni a testület névhasználatának. Az első jegyzőkönyvtől az utolsóig Honvédelmi Bizottságként nevezi magát a három pártvezető. Ugyanakkor első ízben 1951 májusában találkozunk olyan kivonatokkal, amelyek a „3-as bizottság” határozataiként tájékoztatnak a Honvédelmi Bizottság döntéseiről, és ez vált gyakorlattá a következő hónapokban. Az 1952. január 21-i HB-jegyzőkönyv mellékletei között pedig

⁶ Lásd az ÜT iratait: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) XIX-A-98 204–221. d.

található egy ÁVH javaslat a kitelepítésekről (lásd a 16. dokumentumot), amelyben kifejezetten „Trojkának” nevezik a testületet. Ehhez hasonlóan, Farkas Mihály 1952. június 6-i előterjesztésében (lásd a 18. dokumentumot) „A Trojka napirendi pontjai”-ról írt. Rákosi, Gerő és Farkas, illetve legközvetlenebb munkatársaik tehát nemcsak szóban, hanem egy idő után az írásbeli névhasználatban is hármás fogatként aposztrofálták magukat, illetve a pártvezetés csúcsán lévőket.

A Honvédelmi Bizottság megalakításának körülményei továbbra is homályosak. A Trojka 1950. október 21-én tartotta első ülését (lásd az 1. dokumentumot), ám semmilyen ügyrendet vagy egyéb működési okmányt nem fogadott el. Farkas Mihály egy 1957. áprilisi vallomásában azt állította, hogy a Trojkát a „politikai bizottság hozta létre Rákosi javaslatára. Rendkívüli események, veszélyes helyzetek azonnali intézkedést követelnek a párttól. Egy kislétszámú szervre van szükség, ezért kellett a trojka. A proletárdiktatúra megvalósulásáért jött létre” – szövege indoklása.⁷ Ennek ellentmond, hogy az MDP Politikai Bizottsága október 19-én ülésezett, annak jegyzőkönyvében nincs nyoma a Honvédelmi Bizottságnak.⁸

Egyértelmű ugyanakkor, hogy a 3-as Bizottság pártszervként jött létre. Az 1951. december 30-i jegyzőkönyvben egyenesen „az MDP Honvédelmi Bizottsága”-ként nevezték meg a testületet (15. dokumentum). Bizonyos vonatkozásban a Honvédelmi Bizottságot akár a soha meg nem szüntetett MDP Államvédelmi Bizottság utódának is lehet tekinteni. Utóbbi testület 1948. szeptember 7-én jött létre, utolsó jegyzőkönyvezett ülését pedig 1950. április 22-én tartotta Rákosi, Farkas, Gerő, Marosán György (főtitkár-helyettes), Péter Gábor (az Államvédelmi Hatóság vezetője), Kádár János (főtitkár-helyettes, belügyminiszter) tagok részvételével. Júniusban Marosán Györgyöt letartóztatták, Kádár Jánost pedig leváltották beosztásából; így nyilvánvalóan megszűnt tagsága.⁹ A hármás fogat és az ÁVH vezetője jelenlegi tudomásom szerint ilyen összetételben nem tanácskozott a későbbiekben „Államvédelmi Bizottság” néven.

Arra is érdemes felhívni a figyelmet, hogy a 3-as Bizottsággal szinte egyidőben létesült állami szerv, az Üzemgazdasági Tanács megalakításáról a Minisztertanácsi döntött 1950. szeptember 22-én. Az ÜT október 23-i első ülésén el is fogadta ügyrendjét, amely három oldal terjedelemben szabályozta a testület feladatát, szervezetét és munkarendjét.¹⁰ Rövidesen elkészült az ÜT Titkárságának ügyrendje és ügykezelési szabályzata is.¹¹

A Honvédelmi Bizottság első ízben 1951. május 11-én foglalkozott a hatáskörébe tartozó ügyek meghatározásával. (Lásd a 7. dokumentumot.) A határozatból kitűnik, hogy a pártvezetői hármás magának tartotta fenn a legfontosabb honvédelmi és államvédelmi kérdésekben való döntést: eszerint a bizottság foglalkozott a hadseregfejlesztéssel, a hadműveleti tervekkel, a mozgósítással, a hadiipar elvi kérdéseivel, az Államvédelmi Hatósággal, a hírszerzés kérdéseivel, valamint a területet érintő személyzeti ügyekkel. Ekkor kéthetenkénti ülésezést írtak elő maguknak, az Üzemgazdasági Tanács üléseit megelőző időpontban. Amint az a jegyzőkönyvekből kiderül, a Trojka – formálisan legalábbis – lényegesen ritkábban ült össze, és az ÜT-vel egy napon csak egyetlen alkalommal, 1951. december 30-án tanácskozott.

⁷ A Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsának jegyzőkönyve az 1957. április 19–20-án Farkas Mihály ügyében tartott tárgyalásról. *Horváth Ibolya – Solt Pál – Szabó Győző – Zanathy János – Zimmer Tibor* (szerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. 3. k. Budapest, 1994. 805. o.

⁸ Lásd: MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 62. ó. e.

⁹ Az MDP Államvédelmi Bizottságáról lásd: *Germuska – Nagy* 2004. 184., 187. o.

¹⁰ Az ÜT megalakulásáról lásd: *Germuska – Nagy* 2004. 188–189. o.

¹¹ MNL OL XIX-A-98 205. d. XXVI-os dosszié.

1951. december 15-én (14. dokumentum) a 3-as Bizottság – az egyelőre ismeretlen Hunyadi-terv kapcsán – döntött úgy, hogy egy hónapon belül ki kell dolgozni a Honvédelmi Bizottság hatáskörét és kádertervét. (Utóbbi talán egy külön titkárság felállítását célozhatta.) Ügyrend vagy bármifajta működési szabályzat benyújtására azonban nem került sor a következő fél év során sem.

Nem tudni miért, 1952-ben három-három hónap telt el a 3-as Bizottság ülései között a korábbi néhány hét helyett. Az utolsó Honvédelmi Bizottsági jegyzőkönyv 1952. június 7-én kelt, ezt követően nincsen nyoma a Trojka ilyen formában való tanácskozásának. A 214. őrzési egység dossziéjában megtalálható még egy iratcsomag, amely a Szovjetunióba továbbképzésre küldendő tisztokról szól: a HM Vezérkar személyügyi főcsoportfőnök 1952. július 10-i, illetve az MDP KV Adminisztratív Osztályának július 29-i javaslata, valamint Gerő Ernő augusztus 5-i feljegyzése.

1952 augusztusában Rákosi Mátyás átvette a Minisztertanács elnöki tisztét, és mind több jel mutatott arra, hogy az addig másodlagosan kezelt állami pozíciókba szándékozik áthelyezni a hatalom centrumát. 1952 őszén – miközben az Üzemgazdasági Tanács változatlan intenzitással, kéthetenként ülésezett – a Honvédelmi Bizottságot nem hívták össze. Rákosi 1952 októberében hosszabb időt töltött Moszkvában, és részt vett a Szovjetunió Kommunista Pártja XIX. kongresszusán, majd hazatérve a legfelsőbb vezetési struktúrák átszervezésébe kezdett. November 12-én döntés született a Nép gazdasági Tanács megszüntetéséről, 14-én megalakult a Minisztertanács Elnöksége.¹²

Majd az MDP KV Titkársága november 27-i ülésén a főtítkárs javaslatára a következő határozatot fogadta el: „a 3 tagú katonai bizottságot meg kell szüntetni, helyette a pártban Honvédelmi Tanácsot kell létrehozni, melynek tagjai Rákosi, Gerő, Farkas, Hidas [István], Házi [Árpád], Bata [István] elvtársak.”¹³ A határozat arról is intézkedett, hogy az Üzemgazdasági Tanács megszűnése után „állami vonalon” a Honvédelmi Tanács foglalkozzon a katonai és hadiipari vonatkozású kérdésekkel is, a tanács tagjait a Minisztertanács Elnöksége nevezze ki, valamint hogy a határozatot jóváhagyásra a Politikai Bizottság következő ülésére be kell terjeszteni.¹⁴ Nehezen képzelhető el, hogy Rákosi ne tudta volna a feloszlatandó testület pontos nevét, valószínűbb, hogy a 3-as Bizottság létrehozásáról nem született Titkársági vagy PB-határozat, és erre itt nem akarta ismét felhívni a figyelmet. Ugyancsak furcsa, hogy miért a párt Honvédelmi Tanácsáról határoztak, miközben egyértelmű volt, hogy azt állami testületként hozzák létre. A Trojkát mindenestre hivatalosan megszüntették.

A Trojka 18 ülésének jegyzőkönyve különösen fontos forrás nemcsak a katonapolitikai és hadiipari kérdések feldolgozásához, hanem az egész korszak megértéséhez is. Számos ponton árnyalják, pontosítják korábbi ismereteinket, a korabeli párt és állami vezetés döntéseinek eddig hiányzó, kulcsfontosságú mozaikjait illesztik helyükre. A Honvédelmi Bizottság 1950. decemberi és 1951. januári jegyzőkönyveinek (4. és 5. dokumentum) és az 1951. januári moszkvai csúcstalálkozó már ismert dokumentumainak egymás mellé illesztésével válik például világossá, hogy a Magyar Néphadsereg számára miért nem léptettek életbe új hadrendet 1951 tavaszán. A 10. dokumentum olyan újdonságot tartalmaz, amely nemzetközi érdeklődésre is számot tarthat: eddigi ismereteink szerint az

¹² Az 1952 őszi kormányzati átszervezésről lásd részletesen: *Germuska – Nagy* 2004. 193–197. o.

¹³ Tisztségeik sorrendben: a Minisztertanács elnöke és pártfőtítkárs, a Minisztertanács elnökének helyettese, honvédelmi miniszter, a Minisztertanács elnökének másik helyettese, a Minisztertanács elnökének harmadik helyettese, valamint vezérkari főnök. Az első négy személy az MDP KV Titkárságának és a PB-nek is tagja, Házi pedig a PB póttagja volt.

¹⁴ MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 220. ö. e. 6. o. A Titkárság határozatát az MDP PB 1952. december 11-i ülésén hagyta jóvá. Lásd: MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 111. ö. e. 1. o.

1951. januári moszkvai értekezleten megalakított ún. Koordinációs Bizottság sohasem ült össze, a 3-as Bizottság azonban e bizottság (sajnálatos módon nem mellékelt) javaslatai alapján döntött a haderőfejlesztés további irányáról. Több esetben találkozhatunk olyan döntésekkel (az 1951. június 2-i ülésnél, lásd 8. dokumentum), amelyeket mint a Titkárság döntését ismertették a HM különböző csoportfőnökségei előtt, miközben azok a Trojka határozatai voltak. Időnként pedig szinte mellbevágó az a nyers és részvétlen hangnem, ahogyan a hármás fogat kiadta utasításait: akár az AVH „zsidó kispolgároktól” való szisztematikus megtisztítására (lásd a 7. dokumentumot), akár a határzónából való kitelepítésekről (lásd a 17. dokumentumot).

Az alábbiakban a jegyzőkönyveket szöveghűen (a korabeli helyesírásnak megfelelően), kizárólag az értelemzavaró elütéseket javítva adom közre. Ahol a jegyzőkönyv mellett megtalálható volt a tárgyalt jelentés, előterjesztés, ott azt lábjegyzetben röviden ismertetem. Előterjesztés hiányában igyekeztem más forrásokból kiegészítő információkkal szolgálni az adott napirendi pont részleteiről, annak előzményeiről vagy későbbi következményeiről.

1.

1. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1950. október 21-én megtartott üléséről.¹⁵

Jelen vannak: Rákosi Mátvás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) A Honvédelmi Bizottság utasítja a Káder Osztályt, hogy két héten belül készítse el azoknak az elvtársaknak a listáját, akik számba jöhetnek a hadsereg káderállományának megerősítésére béke idején, valamint akik hadműveletek idején vezető beosztásba kerülnének a hadseregben. Ezeknek az elvtársaknak a katonai kiképzéséről a Honvédelmi Minisztériumnak kell gondoskodnia listák elfogadása után.

2.) A Honvédelmi Bizottság elhatározza, hogy 1951. október 1-ig a tervezett honi légvédelmi tüzérhadosztály helyett négy hadosztályt kell felállítani.

Megbízta a Honvédelmi Minisztériumot, hogy dolgozza ki azokat a rendszabályokat, amelyek szükségesek a fejlesztés biztosítására, és azokat terjessze két héten belül a Honvédelmi Bizottság elé.

3.) Az Üzemgazdasági Tanács dolgozza ki hadi iparunk fejlesztésének a tervét, külön figyelemmel a légvédelmi tüzérség fejlesztésére.¹⁶

4.) A Honvédelmi Bizottság megbízta a Honvédelmi Minisztériumot, hogy dolgozza ki egy hónapon belül az erődítési rendszerrel kapcsolatos elvi szempontokat.¹⁷

5.) A Honvédelmi Bizottság megbízta Rákosi elvtársat, hogy levelet írjon Mikoján [sic!] elvtársnak a vonatkozó és a gépkocsik kérdésében.¹⁸

¹⁵ A jegyzőkönyvhöz tartozó előterjesztések hiányoznak. Az egyes határozatokról szóló kivonatokat átvette Kovács István, az MDP KV Káderosztályának vezetője, Farkas Mihály, Gerő Ernő, valamint Oczel János, a Belügyminisztérium (BM) Légoltalmi Főosztály vezetője.

¹⁶ Az ÜT 1950. november 20-án foglalkozott a légvédelmi tüzérség problémájával. Lásd az ÜT 11(3)1950. sz. határozatát – Az aktív légvédelmi eszközök (37mm és 85mm-es légelhárító lövegek) gyártásának meggyorsítása és fokozása, mint az egész hadianyaggyártásból kiemelendő feladat. MNL OL XIX-A-98 204. d.

¹⁷ Vélhetően a HB határozata alapján dolgozta ki a HM Hadművelési Csoportfőnökség a déli országhatár megerősítésére vonatkozó tervet, amelyet 1950. november 8-án terjesztett elő. Lásd részletesen: *Suba János: A déli védelmi rendszer*. In: *Ravasz István* (szerk.): *Betonba zárt hidegháború*. Az 1950-es években épített déli védelmi rendszer kutatása és feltárása. Budapest, 2010. (A továbbiakban: *Suba* 2010.) 98–100. o.

¹⁸ A jegyzőkönyvhöz mellékelt kézírásos cédula szerint „Levél Mikoján el.[vtárs]nak elment 1950. okt. 25-én” A. I. Mikoján, a Szovjetunió miniszterelnök-helyettese volt ekkor.

6.) A Honvédelmi Bizottság megbízza Oczel elvtársat, hogy a légoltalmi tanácsadóval együtt egy héten belül írásban közöljék a szükséges tennivalókat és szempontjait a légoltalom megszerzésére vonatkozólag.

7.) A Honvédelmi Bizottság javasolja a Politikai Bizottságnak, illetve a Titkárságnak, hogy a Párt hívja haza Simics elvtársat, jelenlegi koreai követünket, a hadseregben való felhasználásra.¹⁹

8.) A Honvédelmi Bizottság javasolja a Politikai Bizottságnak, hogy Péter Gábor elvtárs rendszeresen legyen részt a PB ülésein.²⁰

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

2.

2. sz.

[kézzel ráírva: L. Farkas XI/13]

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1950. november 11-én d. u. 5 óraker meg tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mát yás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) Országos légoltalmi központ létesítése.²¹

A Honvédelmi Bizottság megállapítja, hogy a beterjesztett javaslat túlméretezett és nem fogadható el.

Írányt kell venni egy szűk törzsre, amely azonban nem lehet 85 tagú, hanem kisebb (Országos Főosztály).

A főosztály mellé nem egy zászlóaljra, hanem egy zászlóalj törzsre van szükség.

Azonnal meg kell kezdeni az üzemek helyi légoltalmának társadalmi megszerzését. (Tehát nem függetlenített alkalmazottakkal, hanem erre a célra munkaidőn kívül kiképzett erőkkel.)

Ehhez a kezdeti szervezethez ki kell dolgozni a létszámot és a költségvetést.

A riadóztatási tervet, a légoltalmi helyek állapotának megvizsgálását, karbantartását, esetleges megrendelésének kérdését azonnal ki kell dolgozni. A javaslat beadásának határideje 4 hét.

A Bizottság jelentést kér, hogy az új építkezéseknél milyen utasításokat adtak ki a légoltalmi berendezésekre vonatkozólag.

Farkas elvtárs fenti kérdéseket a jövő hét folyamán a szovjet tanácsadó elvtársakkal és Oczel elvtárral megtárgyalja.

2.) A hadsereg káderállományának megerősítésére vonatkozó javaslat.²²

A Honvédelmi Bizottság átdolgozásra és kiegészítésre visszaadja a javaslatot.

¹⁹ Simics Sándor (1901–1976) koreai követet rövidesen hazahívták, és a légierőnél a MiG–15-ös vadászgépek hadrendbe állításával bízták meg.

²⁰ Az MDP PB 1950. november 10-i ülésén, napirend előtt, Rákosi Mát yás javaslatára hozzájárult, hogy az ÁVH vezetője részt vegyen a PB ülésein. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 63. ö. e. 1. o.

²¹ A napirendhez mellékeltek a BM VI. Főosztályának 1950. október 28-án kelt, Az országos légoltalom kiépítésének leírása című előterjesztést. Ebben Oczel János a légoltalmi főosztály 38 főről 85 főre való bővítését és nagyszabású országos légoltalmi szervezet kiépítését javasolta. Ugyancsak csatolták az 1950. november 9-én kelt előterjesztést – BM VI. Főosztály: Javaslat a Párt Titkárságának az országos légoltalom kiépítésére. Ennek mellékletei összesítették a költségkihatásokat (mintegy 298 millió Ft-ot előirányozva az építkezésekre és a szervezet kiépítésére); a személyi szükségletet; a riasztás kiépítésének ütemtervét; valamint az egyenruhára javasolt csapatjelzés, hajtóka és váll-lap rajzát. A BM előterjesztését véleményezte november 11-én Bíró Ferenc, az Üzemgazdasági Tanács titkára; továbbá Gerő Ernő kézírásos feljegyzésében. Utóbbi a következőket írta: „A terv túlméretezett. Békeidőben nincsen szükség 5000 főnyi függetlenített légoaparátusra [sic].” A napirendhez tartozó határozatból kivonatot kapott Oczel János.

²² Az 1950. november 10-én kelt kétoldalas javaslat 50 főt és 9 tartalékot terjesztett fel, hogy a KV tagjai, a KV és a Budapesti Pártbizottság apparátusából, a megyei és kerületi titkárok közül, pártiskoláról és az államigazgatásból kiválasztott személyeket katonai kiképzésre vezényeljenek. A napirendhez tartozó határozatból kivonatot kapott Kovács István.

A Központi Vezetőségi tagok közül ki kell hagyni: Kádár János, Donáth Ferenc, Orbán László, Szirmai István, Apró Antal, Házi Árpád, Prieszol József elvtársakat, a K. V. és a Budapesti Pártbizottság apparátusából: Tisza József, Szegedi Andor, Sebes Sándor, Biszku Béla, Mező Imre, Farkas László elvtársakat,

A megyei és kerületi titkárok közül Szikra Sándor elvtársat ki kell hagyni, Jegyinnak János, Ács Lajos, Némethi József, Koczina Gyula, Pöcze Tibor, Vándor Béla, Juhász László elvtársakat elfogadja a Bizottság. Zsidi Gyula, Kovács Rudolf, Egri Gyula, Nagy János, Király László, Horváth Vince elvtársak kérdését még egyszer meg kell vizsgálni, mert a Bizottság tagjai nem ismerik őket.

A pártiskoláról jelöltek kiesnek, mert az egyéves és azon felüli pártiskolákon be kell vezetni a katonai foglalkoztatást az egyetemekhez hasonlóan. A Honvédelmi Bizottság megbizsa Farkas elvtársat, hogy két héten belül dolgozza ki a programot január 1-től kezdődően.

Irányt kell venni, hogy a kétéves vállalatvezetői akadémián is legyen katonai kiképzés.

Az államapparátusból és a tömegszervezetekből jelöltek közül Nemes Dezső elvtársat ki kell hagyni.

A tartalékból kimaradt a pártiskoláról jelölteken kívül Fock Jenő elvtárs.

Kossa István elvtársat fel kell venni a listába.

Többet fel kell venni a nagybudapesti kerületek, budapesti üzemek és vidéki üzemek titkárai, esetleg üzemvezetői közül.

Fel kell venni a listába Erdei Mihály, Gosztonyi János, Jancsik Béla elvtársakat, Erdei Ferencet és néhány elvtársat az ifjúság vezetői közül.

A kiegészítésnél tekintetbe kell venni a Szovjetunióból visszatért kádereket.

Gazdasági és termelési vonalon dolgozó elvtársak közül 10-12-öt ki kell válogatni, akik hadtáp és műszaki vonalon jöhetnek tekintetbe.

A fenti szempontok alapján kiegészített listát egy héten belül vissza kell hozni a Honvédelmi Bizottság elé.

A Honvédelmi Minisztérium segítségével ki kell dolgozni az ÁVH vezetőinek katonai kiképzését. A határidő 4 hét.

3.) HM és ÁVH költségvetése.²³

Farkas elvtárs állapítsa meg és [olyó] hó 13-án közölje Gerő elvtárral, mennyibe kerül 1 jugoszláv, 1 angol és 1 amerikai katona egy év alatt.

3.b) Államháztartás feleslege.²⁴

Az államháztartás 3 milliárd feleslegéből 1.200 millió forgótőke juttatást kapjanak az állami vállalatok, 450 milliót kell kimutatni, mint többlet, a különbözetet átvenni különleges forgótőke számlára.

4.) Erődítés.²⁵

²³ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

²⁴ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Az MDP KV Titkársága 1950. november 22-i ülésén határozott a nyílt és titkos állami költségvetésről. A HM számára a nyilvános költségvetésben 3 503 millió Ft-ot, 500–500 milliót a Pénzügyminisztériumnál „tartalék” és „forgóalap-juttatás” címen, 2 900 milliót pedig költségvetésen kívüli kezelésben biztosítottak. Az ÁVH számára 588,4 millió Ft-ot a nyilvános költségvetésben, további 453,6 milliót pedig költségvetésen kívüli kezelésben biztosítottak. 1949-ről 1 milliárd Ft felesleget görgetett tovább a költségvetés, valamint az 1950. évi állami gazdálkodás feleslegeként 2,4 milliárdot mutattak ki. Az összesen 3,4 milliárd Ft-os feleslegből 150 milliót kívántak kimutatni a nyilvános költségvetésben, 1 milliárdot az 1950. évi vállalati forgóalap-rendezésre fordítani (bankhiteleket költségvetési forgóalap-juttatással átalakítani), a többi pedig költségvetésen kívüli kezelésben kívánták felhasználni. Az MDP KV Titkárság 1950. november 22-i határozata; Előterjesztés az 1951. évi költségvetés tárgyában. MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 119. ó. e. 3., 22–26. o.

²⁵ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Vélhetően az 1. dokumentumnál már említett 1950. november 8-i, a HM Hadművelési Csoportfőnöksége által kidolgozott tervezetet tárgyalhatták meg. A terv egy „A” típusú lövészhadtest számára kívánt védelmi rendszert kiépíteni a Jugoszlávia felől várt fő támadási irányok lezárására, 8 védőkörlet kialakításával, mintegy 230 km hosszan Murakeresztúrtól Algyőig. A csoportfőnökség három változatot dolgozott ki az erődítésekre, és azt javasolta, hogy 1951 áprilisáig a második változatot építsék meg úgy, hogy szükség esetén a harmadikban jelölt objektumokkal kiegészíthessék. E második változat arcvonal-kilométerenként 4 db erődítési elemet tervezett építeni, mindösszesen 308 db vasbeton elemet, illetve 616 föld-fa tüzelőállást. A harmadik változat 1115 erődítési elemmel számolt (384 vasbeton, 770 föld-fa). Vélhetően a HB döntése nyomán vezette rá a tervezetre Szűcs Miklós alezredes a következőket: „a Honvédelmi

A Honvédelmi Bizottság úgy határoz, hogy egyelőre a komolyabb erősítési munkálatok elvégzését mellőzzük és a néphadsereg egységei gyakorlatozás közben ássák ki saját anyagaikkal a tábori erősítések legszükségesebb részét, amely alkalmas arra, hogy szükség esetén elfoglalhassák.

Külön kivizsgálandó Szeged, Pécs és a lispei olajvidék kérdése.²⁶

5.) Csehszlovák katonai attaché kérése.²⁷

A Honvédelmi Bizottság úgy határoz, hogy fel kell venni a kapcsolatot az attachéval. Közölni kell, hogy a 4.) pont azonnal teljesíthető. A többi kérdést az illetékes intézmények megvizsgálják.

Karczag elvtárs a kérdéssel további utasításig ne foglalkozzék.

A kérdésről azonnal értesíteni kell a szovjet katonai tanácsadók vezetőjét. A további lépés a velük való megbeszélés eredményétől függ, felelős Farkas elvtárs.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

3.

3. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1950. december 2-án déli 12 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) Javaslat a légoltalom fejlesztésére.²⁸

a.) A Honvédelmi Bizottság a tervezet első részét, a 27 milliós keretet és a vele kapcsolatos létszámot a légoltalom szervezésének megkezdésére, alapul elfogadja.

b.) A már meglévő nagyüzemi légoltalmi pincéket üzemképes állapotba kell hozni. Az újonnan építendő kérdését a szovjet tapasztalatokkal egybevetve 2 héten belül tisztázni kell.

c.) Az új épületek légoltalmi utasítását át kell alakítani oly értelemben, hogy ne minden új épület pincéje legyen külön légvédelmi pincévé átalakítva, hanem egyes, légvédelmi szempontból kiválogatott épületek pincéjét alakítsák ki maximális biztonságú közös légvédelmi pincévé.

A belügyi tárca tárgyalásánál a belügy teendői között megemlíthető általánosságban a légoltalom kérdése, mint olyan feladat, amely a Belügyminisztérium fokozott figyelmét kívánja meg és megfelelő költségkihatással is jár. Zöld elvtárs beszédének erre vonatkozó részét Farkas elvtárral beszélje meg.²⁹

Miniszter bajtárs döntése, hogy állandó erősítést nem létesítünk. Tábori erősítést »A« riadóval kapcsolatban a III. hadtest készíti el.” *Suba* 2010. 98–100. o.

²⁶ Lispe Bázakerettyével szomszédos térség, a korabeli legfontosabb hazai olajmező. A későbbiekben Piros László vezérőrnagy, a Hátárőrség parancsnoka külön intézkedett a határsávba eső zalai olajkútak kiemelt védelméről. *Jakus János*: A magyar–jugoszláv katonai szembenállás kialakulásának körülményei és következményei, a déli államhatár biztosításának (védelmének) problémái. In: *Ravasz István* (szerk.): *Betonba zárt hidegháború. Az 1950-es években épített déli védelmi rendszer kutatása és feltárása.* Budapest, 2010. (A továbbiakban: *Jakus* 2010.) 86. o.

²⁷ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

²⁸ A BM VI. Főosztálya a következő előterjesztéseket nyújtotta be: *Javaslat a légoltalom fejlesztésére.* 1950. november 17.; *Javaslat a Nehézipari, valamint a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium (KPM) által az 1951. évben BGS bunkerépítéséről és az egészségügyi szolgálat részbeni műszaki kiépítéséről.* 1950. november 22.; *Jelentés az újonnan épülő objektumoknál érvényesített, illetve érvényesítendő légoltalmi követelményekkel kapcsolatosan.* 1950. november 17. A VI. Főosztály légoltalmi parancsnokságok megszervezésére tett javaslatot a városokban, minisztériumokban és üzemekben – mindösszesen 225 fő függetlenített dolgozóval, mintegy 27,1 millió Ft 1951. évi költségkihatással. A Nehézipari Minisztériumnál 12 üzemben 17 bunker építésére tett javaslatot a BM 52 millió Ft-os költséggel. A KPM-nél 7 vasútállomás légoltalmi kiépítésére 13,4 milliót szántak, az egészségügyi szakszolgálat részbeni kiépítésére pedig 3 millió Ft-ot irányoztak elő. A napirendhez tartozó határozatból kivonatot kapott Oczel János.

A Honvédelmi Bizottság iránymutatása alapján döntött aztán az Üzemgazdasági Tanács 1950. december 4-én az 1951. évi légoltalmi programról, 25)4)1950. sz. határozatában. MNL OL XIX-A-A-98 204. d.

²⁹ Zöld Sándor (1913–1951) ekkor belügyminiszter volt.

2.) A hadsereg fejlesztése.³⁰

Egy héten belül kivizsgálandó, hogy a megváltozott nemzetközi helyzettel kapcsolatban nem lehetne-e az 1951-es hadsereg fejlesztési tervet úgy átalakítani, hogy két teljes A típusú lövész-hadtest alakuljon. A szükséges kádereket és anyagot részben az átmenetileg csökkentett B típusú alakulatok terhére teremtenénk elő.³¹

3.) Határőrség átcsoportosítása.³²

A H.B. a javasolt változtatásokat jóváhagyja.

Megvizsgálandó, nem lehetne-e még megtrtkítani a csehszlovák határ őrségét és részben ebből pótolni a hiányzó 400-as létszámot, illetve azokat a jugoszláv határra irányítani.

Megvizsgálandó, hogy a 11.8% szakember és 12.2% parancsnoki karban nincs-e rejtett tartalék.

4.) Üzemgazdasági Tanács ülései.³³

A H.B. tudomásulveszi [sic!], hogy az Ü.T. terveinek végrehajtása normálisan folyik.

5.) Koreaiak támogatása.³⁴

A H. B. úgy határoz, hogy

5 wagon [sic!] húskonzervet,

10 wagon kockacukrot,

200 ágyas kórházat felszereléssel, félmillió forint értékű gyógyszert)benne 5.000 individuális kötszercsomag),

5.000 bakancsot és

15.000 méter katonapozítót

küldünk a koreaiaknak.

Végrehajtásért felelős Vas elvtárs. Vas elvtárs igénybe veheti e célra a Terhivatal és a Párt Gazdasági Osztályának 1-1 munkatársát.³⁵

6.) Funkcionáriusok [sic!] katonai kiképzésére vonatkozó személyi javaslatok.³⁶

A H.B. a beterjesztett javaslatot az alábbi változtatásokkal fogadja el.

³⁰ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. A HM Honvéd Vezérkar Főnöke Hadművelési Csoportfőnöksége iratai között megtalálható ugyanakkor egy 1950. november 18-án kelt felterjesztés. A Szűcs Miklós alezredes által összeállított, Javaslat Néphadseregünk 1951–52 évi békefejlesztésére című, a hadművelési csoportfőnök részére megküldött dokumentumból ugyanakkor kiderül, hogy a „Tanácsadó Bajtárs” javaslata alapján készült az új terv. A „Honvédelmi Miniszter Bajtárs elrendelte, hogy Néphadseregünk 1951–52. eddigi békefejlesztési tervét vizsgáljuk felül, és – szem előtt tartva a feszült nemzetközi helyzetet, az imperialisták támadása esetén Néphadseregünkre váró feladatokat – készítsünk új javaslatot a Néphadseregünk erőteljesebb fejlesztésére.” – szöveget az indoklás. A Hadművelési Csoportfőnökség Hadművelési Osztálya ennek alapján elkészítette az új variánst. Eszerint 1951 tavaszán fel kívánták állítani egy csökkentett állományú hadsereg-parancsnokságot, egy „A” típusú lövészadosztályt, egy „A” típusú páncéltörőágyús-dandárt, egy „A” típusú tüzérhadosztályt, egy „A” típusú kivonuló légvédelmi hadosztályt, egy „A” típusú műszaki dandárt, egy „A” típusú pontosos dandárt, valamint feltölteni egy légvédelmi hadosztályt. 1951 őszén fel kívánták teljesen tölteni a hadsereg-parancsnokság állományát; továbbá két azonnal bevethető lövészadosztállyal kívánták növelni a déli határon állomásozó erőket. Ugyancsak a tanácsadó javaslatára ejtőernyős alakulatok helyett egy lovashadosztály felállítását tervezték. 1952 őszén pedig kilencre kívánták emelni az azonnal bevethető lövészadosztályok számát, és egy második páncéloshadtestet felállítani; illetve továbbfejleszteni a tüzér, a műszaki, a repülő és honi légvédelmi erőket. Hadtörténelmi Levéltár Magyar Néphadsereg (a továbbiakban: HL MN) 1950)T 10. d. 1. ő. e. 211–227. o.

³¹ Az „A” típusú hadosztály feltöltött, a „B” típusú pedig keretjellegű magasabbegységet jelentett. Utóbbi csak a mozgósítást követően lehetett volna bevetni.

A napirendhez tartozó határozatból kivonatolt Farkas Mihály.

³² A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. A napirendhez tartozó határozatból kivonatolt Páter Gábor és Piros László.

³³ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

³⁴ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Az MDP KV Titkársága 1951. december 13-i ülésén megbízta Rákosit, tegyen javaslatot egy, a népi demokráciák megbízottaiból álló bizottság létrehozására, amely a tábor országai között felosztaná, ki milyen gazdasági segítséget tud nyújtani a(z észak-)koreaiaknak. MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 122. ő. e. 8. o.

³⁵ Vas Zoltán az Országos Terhivatal elnöke volt.

³⁶ A – vélhetően az MDP KV Káderosztálya által összeállított – kétoldalas listán tételesen szerepelt a katonai kiképzésre „eddig elfogadottak” névsora (13 fő), valamint a „további javaslatok” (40 fő) plusz a „hadtáp és műszaki vonalra” javasolt újabb 15 káder neve.

Az eddig elfogadottak közül Keresztes Mihály elvtársat, a további javaslatokból Zsofinyecz Mihály, Czotner Sándor és Herczegh Ferenc elvtársat ki kell hagyni, miután ők szakmai oktatásban részesülnek.

A DISZ funkcionáriusok közül kiképzendőkhöz fel kell venni Szücs Lajos elvtársat és Neszelyi János elvtárs kérdését még egyszer meg kell nézni, mert a bizottság nem ismeri.³⁷

A hadtáp és műszaki vonalra javasoltak közül ki kell hagyni Szobek András, Altomáré Iván elvtársat és még egyszer kell vizsgálni Varga István elvtárs kérdését.

A HM dolgozza ki a hadtáp és műszaki vonalra kijelölt elvtársak kiképzésének tanrendjét.

A vidéken lakó elvtársak oktatására külön terv készítendő.

Az 1 és 2 éves iskolások 6 hónap alatt elvégzik a szakaszparancsnoki iskolát, a H.M. által javasolt módon.

A beterjesztett listán szereplő és elfogadott elvtársak kiképzési tanterve heti 4 órára szóljon, és hat hónapnál hosszabb ideig tartson.

7.) Titkárság tagjainak fokozottabb védelme.³⁸

A H.B. úgy határoz, hogy a Titkárság minden tagjának házában legyen megfelelő légoltalmi pince és minden tagjának legyen páncélozott autója.

A Titkársági tagok légoltalmi pincéjének kérdésében a szakértők tartsanak helyszíni vizsgálatot és utána tegyék meg javaslatukat.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

4.

4. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1950. december 15-én d. e. 11 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Farkas Mihály elvtársak.

1.) Javaslat a magyar Néphadsereg [sic!] 1951–52. évi fejlesztésére.³⁹

A Bizottság megerősíti a 03993/HVK. Hdm. o. – 1950. szám alatti, a Magyar Néphadsereg 1951/52. évi fejlesztésére vonatkozó javaslatot.⁴⁰

A változások a régi javaslattal szemben a következők:

a.) Töröltük, illetve csökkentettük:

Egy vasúti zászlóalj,

Egy közúti zászlóalj,

Egy „B” típusú műszaki dandárt,

³⁷ DISZ: Dolgozó Ifjúság Szövetsége, a kommunista párt ifjúsági szervezete 1950 és 1956 között.

³⁸ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. A napirendhez tartozó határozatból kivonatot kapott Péter Gábor és Moravetz László. Moravetz államvédelmi (áv.) alezredes 1949. december 30-tól 1951. május 18-ig az ÁVH közvetlen alárendeltségébe tartozó X)1. Osztály, a Kormány- és Pártórség vezetője volt. *Cserényi-Zsitnyáni Ildikó*: Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953). *Betekintő*, 2009/2. sz. http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi (A továbbiakban: *Cserényi-Zsitnyáni* 2009.)

³⁹ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. 1950. november 1-jével ismét új hadrend lépett életbe a honvédségnél: a „Kossuth”-hadrend. *Markó György*: A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1945–1956. Budapest, 2011. (A továbbiakban: *Markó* 2011.) 81. o. A haderő katonalétszáma ekkor elérte a 123 ezer főt, és a következő magasabbegységeket tartalmazta: egy lövészhadtest (3 „A” típusú hadosztállal), egy lövészhadtest (3 „B” típusú hadosztállal) és egy önálló „B” típusú lövészadosztály, egy áttörő tüzérhadosztály, egy páncéltörő dandár, egy ágyús dandár, egy aknavető dandár, egy gépesített hadtest (egy gépesített- és két páncélosadosztállal), egy légszavaras vadászrepülő hadosztály, egy honi légvédelmi tüzérhadosztály, valamint egy műszaki dandár. *Ehrenberger Róbert* (szerk.): A béketábor magyar hadserege. A magyar demokratikus hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai irataiból 1945–1957. Budapest, 2001. 176–177. o.

⁴⁰ E számon nem található irat a HM Honvéd Vezérkar Főnöke Hadművelési Csoportfőnökség iratai között. Lásd: HL MN 1950/T 6–10. d.

Egy „B” típusú vonalépítő zászlóalj,
 Egy „A” típusú lovas ezredet,
 Egy „B” típusú sorozatvető dandárt,
 Egy „B” típusú nehéz tüzér ezredet,
 Egy „A” típusú rádiótechnikai osztályt,
 Egy „B” típusú vegyivédelmi dandárt egy „A” típusú vegyivédelmi zászlóaljra,
 Egy „A” típusú fényszórós ezredet egy „A” típusú fényszórós osztályra.

b.) Új alakulatként felvettük:

Egy páncéltörő tüzér dandárt „A”.
 Egy lövész hadosztályt „B”-ről „A”-ra.
 Egy áttörő tüzér hadosztályt „B”-ről „A”-ra.
 „A” típusú folyamór ezredet folyamór d[an]d[ár]-á.
 Egy műszaki dandárt „B”-ről „A”-ra.
 Az 1952-es hadseregfejlesztési terv egy „A” típusú teljes hadseregére vesz irányt.
 K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

5.

5. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. január 16-án d. u. 6 órakor tartott üléséről.⁴¹

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) A Honvédelmi Bizottság tudomásul veszi Vas elvtárs beadványát, amelyben nagy elfoglaltságára való tekintettel felmentését kéri katonai kiképzésben való részvétele alól.

2.) A Honvédelmi Bizottság elhatározza, hogy eredeti határozatától eltérően ez év tavaszán ne történjen meg a hadsereg továbbfejlesztése, azaz B. lövészadosztály A. hadosztálya való átalakítása stb.

A hadsereg továbbfejlesztése összel történjék.⁴²

3.) Az ezévből felállítandó lökhajtásos vadászrepülő-hadosztály számára a pilóták és műszaki személyzet kiválogatását egy speciális bizottság hajtsa végre. A bizottság elnök Szabó István altá-

⁴¹ Egyetlen napirendhez tartozó előterjesztés sem maradt fenn.

⁴² A szovjet blokk egységes fegyverkezését biztosítandó, J. V. Sztálin 1951. január 9-ére Moszkvába hívta Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, valamint Románia pártvezetőit és honvédelmi minisztereit. A résztvevő országok haderőfejlesztésének kidolgozását az Alekszandr M. Vasziljevskij marsall, szovjet honvédelmi miniszter vezetésével alakult ad hoc előkészítő bizottság végezte el. A január 11-i plenáris ülésen meghatározták az egyes országok hozzájárulási kvótáját a haderőfejlesztéshez – a hadseregek békebeli és mozgósítási létszámát stb. –, 12-én pedig, az utolsó plenáris tanácskozáson döntés született egy hadianyag-ellátással foglalkozó állandó bizottság felállításáról. Az ügynevezett Koordinációs Bizottság elnökévé Ny. A. Bulganyin marsallt választották. (Lásd részletesen: *Germuska Pál*: Vörös arzenál. Magyarország részvétele a nemzetközi hadiipari együttműködésben a KGST keretei között. Budapest, 2010. 32–33. o.) Az értekezleten Emil Bodnăraş vezéreztetés, román honvédelmi miniszter feljegyzései szerint a következő hadsereglétszámok elérését irányozták elő 1953-ra: Bulgária békeidőben 140 ezer fő, háború esetén 400 ezer fő; Csehszlovákia 250 ezer fő, illetve 700 ezer fő; Lengyelország 350 ezer fő, illetve 900 ezer fő; Románia 250 ezer fő, illetve 600 ezer fő; Magyarország pedig 150 ezer, illetve 400 ezer fő. (*C. Cristescu*: Ianuarie 1951: Stalin decide Inarmarea Romanei. *Magazin Istorie* [Bucharest], [29] 10. 15–23. o.) A moszkvai tanácskozásról Rákosi Mátyás is beszámolt emlékiratában, és úgy kommentálta: Farkas Mihállyal egyetértésben „az volt a véleményünk, hogy az a szám, ami nekünk jutott, a többi országhoz képest nem nagy, s elfogadhatjuk”. (*Rákosi* 1997. 861. o.) Az irodalom eddig állításaiival szemben (lásd például *Ókváth Imre*: Bástya a béke frontján. Magyar haderő és katonapolitika 1945–1956. Budapest, 1998. 197. o.; *Markó* 2011. 81–82. o.) tehát nem a fejlesztés túlfeszített-ségének belátása miatt engedélyezte a Trojka, hogy az addig menetrendszerinti félévenkénti új hadrendre való átállás és létszámnövelés elmaradjon, hanem mert a Moszkvában előírt létszámot már eleve megközelítette a Magyar Néphadsereg.

bornagy elvtárs, tagjai: Janza Ferenc elvtárs, a Párt Káder Osztálya részéről, Zalka András ezredes, Vértés József alezredes és Hazai Jenő ezredes elvtársak.

A káderek kiválogatását (első csoport) a bizottságnak február 10-ig be kell fejezni.

A káderek kiválogatásáról Farkas elvtárs tegyen jelentést a Honvédelmi Bizottságnak.

4.) A Honvédelmi Bizottság megerősíti az Üzemgazdasági Tanács határozatát a hadiipar kapacitása felméréséről.⁴³

5.) A hadiközlekedési beruházásokkal kapcsolatban 1951. évre a Honvédelmi Bizottság elhatározza, hogy ezen a területen elsőbbséget kell biztosítani a hidak, elsősorban a szolnoki és marosi közúti hidak megerősítésének.

A Sátoraljaújhely–Miskolc közötti vasútvonalat 1951. évben kettősvágányúvá kell tenni.

Csökkentett mértékben biztosítani kell vasúti tartalékanyagot és ebben az évben meg kell tervezni a Kecskemét–kiskunhalasi utat.⁴⁴

6.) A Honvédelmi Bizottság Gerő és Farkas elvtársakat küldi be a koordinációs bizottságba [sic!]. Erről Rákosi elvtárs értesíti a Szovjetunió kormányát.⁴⁵

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

6.

6. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. március 6-án d. u. 6 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) Hadseregfejlesztés, hadiipar, nyersanyag kérdése.⁴⁶

A Honvédelmi Bizottság a beterjesztett javaslatot elvben elfogadja.

A színes fémek kérdését még egyszer meg kell vizsgálni.

Meghatározott fegyvernemeknél jóváhagyja a kiképzési idő felemelését. (Repülőknél 3 év, tü-zéreknel és páncélosoknál 2 1/2 év.)

Ebben az évben irányt kell venni arra, hogy egy évfolyammal kijöjjön a szükséges létszám. Jövőre tervet kell kidolgozni, amely esetleg feleslegessé tenné két évfolyam behívását.

A HM dolgozzon ki javaslatot arra vonatkozóan, hogy a már korábban kiképzetteket csak rövidebb időre hívják be az új fegyverek kezelésének elsajátítására.

A hadiüzemekben a pártszervezeteket meg kell erősíteni.

A hadiüzemekben az elhárítást meg kell erősíteni.

⁴³ Az ÜT 1951. január 15-én 46/7/1951. sz. határozatával fogadta el a hadiipar 1951. évi tervét. Ennek 2. pontja előírta, hogy fel kell mérni a hadiüzemek kapacitását, és a következő két évre is ki kell dolgozni a kapacitásokat úgy, hogy a tömeggyártásnál folyamatos legyen a termelés, illetve ahol lehet, zárt ciklusú haditermelésre térjenek át. MNL OL XIX-A-98 206. d.

⁴⁴ Az Üzemgazdasági Tanács 1951. február 12-én fogadta el a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium katonai beruházásairól szóló előterjesztést. Ez 222,4 millió Ft-ot irányzott elő a vasúti közlekedés beruházásaira – közte a Miskolc–Sátoraljaújhely vonal második vágányának megépítésére 37,5 milliót; illetve 142,6 millió Ft-ot a közúti beruházásokra – közte 0,5 millió Ft-ot a Hatvan–Cegléd, illetve Kecskemét–Kiskunhalas műút tervezésére. Lásd az ÜT 75/9/1951. sz. határozatát: MNL OL XIX-A-98 206. d.

⁴⁵ Rákosi 1951. január 26-i táviratában értesítette Bulganyin marsallt, az előbb említett Koordinációs Bizottság elnökét, hogy Magyarország Farkast és Gerőt jelöli a felállítandó állandó bizottságba. Lásd: *Rainer M. János*: Sztálin és Rákosi, Sztálin és Magyarország 1949–1953. In: *Litván György* (szerk.): *Evkönyv VI*: 1998. Budapest, 1998. 100. o.

⁴⁶ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

Az Üzemgazdasági Tanács 1951. január 15-én elfogadta a hadiipar éves tervét. Lásd az ÜT 46/7/1951. sz. határozatát: MNL OL XIX-A-98 206. d. Március 5-i ülésén határozatot fogadott el a hadiipar gyártmányok szerinti kapacitásfelméréséről (79/10/1951), illetve a hadiipari anyagnormák kidolgozásáról és jóváhagyásáról (80/10/1951). MNL OL XIX-A-98 207. d.

2.) Honvédelmi építkezések.⁴⁷

A Honvédelmi Bizottság tudomásul veszi a HM építkezések 300 millióval való felemelését.

A HM egy hét alatt közölje illetékes szervekkel, melyek azok az új objektumok, amelyeknek október 15-ig feltétlenül el kell készülniük, és melyek építése nyúlhat bele a tételbe.

A HM dolgozzon ki javaslatot: hogyan tud a hadsereg munkaerővel, mérnökökkel, szállítóeszközökkel segíteni az építkezéseknél.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

7.

7. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. május 11-én d. u. 6 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

2.) napirendi ponthoz meghíva [sic!]: Péter Gábor elvtárs.

1.) Honvédelmi Bizottságra tartozó kérdések.

A Bizottság foglalkozik a hadsereg fejlesztéssel, hadműveleti tervvel, az országos mozgósítással, a hadiipar elvi kérdéseivel, az Államvédelmi Hatósággal, a hírszerzés kérdéseivel, bizalmas jellegű káderkérdésekkel.

A Honvédelmi Bizottság kéthetenként, pénteken d. u. tartja üléseit, az Ü.T. ülései előtt.

2.) Jelentés az Államvédelmi Hatóság helyzetéről.⁴⁸

⁴⁷ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

Az Üzemgazdasági Tanács 1951. április 23-án hagyta jóvá a „Közület II.” építkezések 1951. évi keretét (139/13/1951. sz. határozat). Eszerint a honvédelmi építkezések értéke 1950. évi árbázison 2 385 350 000 Ft-ot tettek ki 1951-ben. Az ÜT felhívta az illetékes minisztériumokat, hogy az 1950–1951. évi téli munkaprogram keretében megkezdett építkezéseket 1951. augusztus 1-jéig; az 1950. évi beruházások kiegészítő építkezéseit 1951. október 15-ig; az új, jelentős honvédelmi építkezések közül a legénységi, parancsnoki, konyhaépületek és istállók szerelési munkálatait 1951. október 1-jéig; a lakások, kórházak és egyéb honvédelmi építkezéseket 1951. december 31-ig fejezzék be. MNL OL XIX-A-98 207. d.

⁴⁸ A napirendhez mellékelt előterjesztés: Jelentés az Államvédelmi Hatóság helyzetéről és fejlődéséről. Budapest, 1951. április 24. A jelentés az MDP PB 1949. december 21-i és 1950. február 22-i határozatait alapul véve vette sorra a szervezet problémáit: a szervezeti felépítés gondjait, az alkalmatlan beosztottakat és „ellenséges elemeket” vezető funkciókban, a tervszerűtlen kádermunkát és a „kispolgári elbizakodottságot”. Majd részletezte a szovjet tanácsadók segítségével végrehajtott intézkedéseket: átszervezték a Katonai Elhárítást, a Határőrséget és Belső Karhatalmat. A PB segítségével átvizsgálták a vezetői garnitúrát: „ellenséges tevékenység, politikai megbízhatatlanság, valamint alkalmatlanság” miatt 268 vezetőből 86-ot eltávolítottak a szervezettől. Javult és „céltudatosabb lett” az operatív munka. Az AVH 31 218 fős állományát (ebből 24 561 fő a Határőrség és a Belső Karhatalom) származási-foglalkozási kategóriák szerint osztályozták; még mindig magasnak ítélték a „kispolgári származásúak” arányát. „Számos még a megbízhatatlan elem a Hatóságnál, jelentékeny azoknak a száma, akikre a Hatóságnál kompromittáló [sic!] anyag fekszik el.” – fogalmaz a jelentés. Ezért fokozott kádercserét irányzott elő a dokumentum, valamint az operatív munka javítását, a vizsgálati munka tervszerűbbé tételét és az őrzendő objektumok számának felülvizsgálatát. Részletesen felsorolták, hogy mely részlegeket (hadiipari elhárítás és mezőgazdasági osztály) kell megerősíteni, valamint ütemtervet javasolt a fontos objektumok, illetve a határőrség „titoista ügynökgyanus személyektől” való megtisztítására.

A jelentésnek lehetett egy első változata is (amelyet nem őriztek meg), ugyanis április 17-i dátummal, aláírás nélkül, egy kétoldalas szempontrendszerrel kapott Péter Gábor – talán Rákositól, esetleg Farkastól. Az irat világosan fogalmaz: a jelentés „pontról-pontra mutassa meg az ÁVH eredményeit abban a sorrendben, ahogy a Politikai Bizottság határozatai a hibákra rámutattak”. A célok ugyancsak egyértelműek: „Az előttünk álló speciális feladatok a Kongresszus határozataiból adódó feladatok: a felemelt 5 éves terv végrehajtásának államvédelmi biztosítása, a falu szocialista átépítésével kapcsolatos tennivalók, a feszültebb nemzetközi helyzetből és az élesedő osztályharcból adódó feladatok. A Hatóság egyik feladata a Titó-banda elleni küzdelem itthon és Jugoszláviában. A Hadsereg és a hadi termelés növekedésével járó feladatok. (A Honvédségen belül külön a repülés.)”

A határozatból rövid kivonatot kapott Farkas Mihály és Házi Árpád. Péter Gábor jegyzőkönyvi másolatot kapott az államvédelemmel kapcsolatos jelentés tárgyalása kapcsán.

A Bizottság a jelentésnek azt a részét, mely 3.058 új operatív vezetőt és beosztottat kér a Hatóság részére, nem fogadja el.

Ugyancsak nem fogadható el az a terv, mely rövid időn belül 2.000 belső karhatalmi és államvédelmi egyént kíván kiszelektálni és helyükbe újakat hozni.

Ez a két rendszabály együtt azt jelentené, hogy a Hatóság majdnem 50%-a új erőkből állna, felhígtaná az állományt és nem nyújtana biztosítékot nem kívánatos elemek beözönlésével szemben. A szelektálást egyelőre kisebb méretűre kell tervezni és fel kell állítani annak sorrendjét.

Legsürgősebben megtisztítandó a pártórség. Utána az operatív osztályok, majd a vizsgálati osztály és a többiek.

A szelektálás ne globálisan történjék, hanem elsősorban a vezetők felé irányuljon és fokozatosan lefelé.

A Párttól közvetlenül kérendő utánpótlást a minimumra kell leszorítani és elsősorban olyan esetekben, amikor politikai képzettség, munkásmozgalmi tapasztalat, nemzetközi viszonyok ismerete stb. szükséges.

Fokozatosan át kell térni arra, hogy az utánpótlás a már meglévő államvédelmi káderekből és a honvédség, valamint a határórség kiváló és erre a célra előzőleg külön kiválogatott, idejüket kiszolgált egyéneiből történjék.

A kiválogatás a hadsereg és a határórség Párt és Disz [sic!] szervei, illetve a politikai főcsoportfőnökség állandó közreműködésével történjék.

Péter elvtárs két héten belül adjon jelentést a Bizottságnak az iskoláztatás helyzetéről és az ezzel kapcsolatos tervekről.

Írányt kell venni arra, hogy az ÁVH munkatársainak egy megfelelően magas része, állandó szakmai és politikai továbbképzésben részesüljön.

Az ÁVH vezetője a határórség, a belső karhatalom, a pártórség jobb kézbentartására és vezetésére rendelkezzen kis apparátussal, melyet egy ezredparancsnoki minősítéssel rendelkező, honvédségtől kapott munkatárs vezessen.

Nagy gondot kell fordítani az ÁVH-nál lévő – különösen a zsidó – kispolgárok szisztematikus eltávolítására.

Nem szabad túrni a pongyola, civiles, nem katonás, nem harcos szellemet.

Az ÁVH Kollégiumának megerősítése céljából a Titkárság legközelebbi ülésére be kell hozni a kollégium összetételére vonatkozó javaslatot.

Ki kell dolgozni az ÁVH nomenklaturájára [sic!] vonatkozó javaslatot. A nomenklatura maximumán 30–40 funkcióra vonatkozzék és azokkal csak a Titkárság foglalkozhat.

A nomenklatura kidolgozásáért felelős Kovács István és Péter Gábor elvtárs. Határidő két hét.

Következetesen végre kell hajtani azt a határozatot, hogy legyen egy minden időben rendelkezésre álló belső karhatalom, mely nem forgácsolódhat szét különböző objektumok őrzésére.

Újabb objektumok őrzését csak a Honvédelmi Bizottság engedélyével lehet vállalni.

Megvizsgálandó, hol lehet az objektumok őrzését nem a belső karhatalomra, hanem egyéb fegyveres alakulatra, vagy a polgári őrségre bízni.

Szervesen gondoskodni kell az ÁVH és a rendőrség koordinálásáról.

Az ÁVH-nak a honvédség D. tisztjeihez hasonló szervezettel kell bírnia a rendőrségnél.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

A 3-as Bizottság döntését követően gyökeres átszervezésre és személycserére nem került sor. Ezekben a napokban a következő új vezetőket nevezték ki az ÁVH-nál: az I. (Hálózati) Főosztály élére május 11-ével Ferencsik József áv. őrnagyot; a IV/A. Osztály (Politikai Osztály) élére május 11. után Körösi György áv. őrnagyot; a VI/2. (Börtönügyi Osztályon) a VI/2-III. alosztály (Allambiztonsági Büntetőintézet, Kozma utca) élére májusban Bánkuti Antal áv. századost; a VII/3. Osztály (Gépjárműosztály) élére május 18-ával Znamenák István áv. századost; valamint a X/1. Osztály (Kormány- és Pártórség) vezetőjévé ugyancsak 18-ával Jamrich Mihály áv. alezredest. *Cserényi-Zsitnyáni* 2009.

8.

8. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. június 2-án d. e. 11 órakor tartott üléséről.⁴⁹

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

5.), 6.), 7.), 8.) és 9.) napirendhez meghiva [sic!] Bata István elvtárs.⁵⁰

1.) Javaslat az ÁVH Kollégium tagjaira.⁵¹

A Bizottság a beterjesztett javaslatot jóváhagyja.

2.) ÁRHI⁵² raktárak őrzése.⁵³

Meg kell állapítani, melyek azok az ÁRHI raktárak, melyek nem igényelnek ÁVH őrséget, vagy egyáltalán nem igényelnek speciális őrséget (vas raktárak, nem égő, nem túlértékes anyagok raktára). A megmaradóknál meg kell állapítani a fontosság és az időpont sorrendjét.

A Bizottság elvben hozzájárul, hogy a fontos ÁRHI raktárakat az ÁVH megfelelő osztaga őrizze. Utasítja Piros elvtársat, vizsgálja meg a raktárak kérdését és két héten belül dolgozzon ki menetrendet az őrzés átvételére.

A menetrend tartalmazza azt is, hogy mennyi a meglévő őrség használható része, mely megfelelő gondos ellenőrzés után az ÁVH őrségbe beállítható.

Amennyiben az ÁRHI raktárak átvétele létszámemeléssel jár, úgy Piros elvtárs készítsen előterjesztést a megfelelő létszámemelésre és a velejáró költségvetésre.

Végrehajtásért felelős Vas Zoltán és Piros László elvtárs.⁵⁴

3.) ÁVH belső karhatalom fejlesztése.

Piros elvtárs 4 héten belül készítsen javaslatot a belső karhatalom olyirányú [sic!] fejlesztésére, hogy október 1-én már négy zászlóalj álljon rendelkezésre.

A fejlesztési terv a belső karhatalom létszáma mellett a fegyverzés fejlesztését is tartalmazza.

4.) A hús-ellátás kérdése.

A Bizottság megbízza Nagy Imre, Friss István, Janza Károly elvtársakat, tárgyalják meg, hogy a 4 hónapig tartó, napi 3 kg-os húsadag csökkentést a hadseregnél, ÁVH-nál és rendőrségnél milyen egyéb élelmiszerrel (liszt, cukor, főzelék és zsir) pótolják.

Határidő június 9.

5.) Déli országhatár megerősítése.⁵⁵

⁴⁹ A jegyzőkönyv előzéklapjára kézzel ráírták: „1.) – 2.) melléklet csatolva Többi[t] visszaadták a Biz[ottság] tagjai Bata elvtársnak VI. 2.” [olvashatatlan aláírás] A 3–9. napirendi pontokhoz tehát nem maradt fenn előterjesztés.

⁵⁰ Bata István vezérőrnagy ekkor vezérkari főnök volt.

⁵¹ A mellékelt előterjesztés szerint (Javaslat az Államvédelmi Hatóság Kollégiumának tagjaira. 1951. május 12.) Péter Gábor saját magát, Piros László vezérőrnagyot (a Határőrség és Belső Karhatalom parancsnokát), a nevén nem nevezett párttitkárt, Lakatos Dezső ezredest (káderosztály vezetője), Kutika Károly ezredest (Katonai Elhárítási Főosztály vezetője), Farkas Vladimir alezredest (Határon túli Hírszerzés Főosztálya vezetője), Juhász László ezredest (Vizsgálati és Börtönügyi Főosztály vezetője), Ferencsik József őrnagyot (I. Főosztály – operatív osztályok megbízott vezetője), Jamblich Mihály alezredest (Pártbiztosítási Főosztály vezetője), Bakos Pál alezredest (Ellenőrzési Osztály vezetője) javasolta a kollégiumba.

Az ÁVH párttitkára ekkor Koczina Gyula volt. *Cserényi-Zsitnyáni* 2009.

⁵² Az 1949. évi 11. törvényerejű rendelettel hozták létre az állami készletgazdálkodás irányítására az Áru-raktározási Gazdasági Irodát (ÁRGI). Mivel az államigazgatás különféle szerveinek beszámólót kellett volna küldenie szigorúan titkos készleteiről, ezért az Üzemgazdasági Tanács 1951. január 29-én az ÁRGI-t Áru-raktározási Hivatallá (ÁRHI) alakította 65/8/1951. sz. határozatával. MNL OL XIX-A-98 206. d.

⁵³ A mellékelt jelentés eredeti címzettje az ÚT volt. (Előterjesztés az Üzemgazdasági Tanácshoz – az ÁRHI raktárainak őrzése az ÁVH által. 1951. május 29.) Az OT ebben javasolta, hogy az addigi ipari őrség helyett az ÁVH vegye át a raktárak őrzését. Az ekkor 210 fős őrlétszámot (akik 11 objektumot őriztek) év végéig 550–580 főre kívánta növelni a tervehivatal, mivel további 16 raktárat csatoltak az ÁRHI-hoz. Piros László vezérőrnagy nem értett egyet az őrzés átvételével, mivel a karhatalom létszámihiánnyal küzdött.

⁵⁴ A határozatból kivonatolt kapott Vas Zoltán és Piros László.

⁵⁵ A tárgyalat előterjesztés nem ismert. Jakus János fentiekben említett tanulmányában olvasható ugyanakkor, hogy „1951-ben a párt- és katonai vezetés már 30 db megerősített védőkörlet létrehozásáról döntött, amelyek költségét 30 millió forintra árazták be a szakértők. Az ország védelmi tervének első változata, amelyet a honvédelmi miniszter is jóváhagyott, 1951 júniusára készült el.” *Jakus* 2010. 50. o.

A Bizottság elvben elfogadja a déli országhatár megerősítésére, 30 drb. zászlóalj támpont kiépítésére vonatkozó tervet.

Kivizsgálendő a lovászi petróleum terület védelmi műve és amennyiben a 30 támpont nem volna elegendő, egy hónapon belül kiegészítő javaslatot kér a Bizottság.

Szeptember 1-re kimutatást kell készíteni az országhatár megerősítésének összes anyagszükségletéről és annak kihatásáról, valamint arról, hogy az anyagszükségletből mennyi foglaltatik az általános hadsereg-fejlesztési tervekben és mennyi a speciális megerősítéssel kapcsolatos szükséglet.

Farkas elvtárs készítse el a jövő hét folyamán a szovjet kormányhoz intézendő, a speciális erődítéssel kapcsolatos levelet.

Az erődítések építő szervezetének kidolgozásáért felelős Gerő Ernő, Farkas Mihály és Vas Zoltán elvtárs.

6.) Vasútvonalak és közutak kérdése.⁵⁶

Kidolgozandó, hogy a javasolt vasútvonal kiegészítés sin és egyéb anyagszükségletéből és munkaerőszükségletéből mennyi esik 1952. és 1953. évre.

Amennyiben kiderülne, hogy a terv 1953-ig nem teljesíthető, fontossági sorrendet kell megállapítani.

A javaslat kidolgozásának határideje: július 1.

A közutak kiszélesítésére vonatkozó anyagmérleget ugyancsak július 1-ig kell elkészíteni.

A javaslatok kidolgozásáért felelős Bata István és Vas Zoltán elvtárs.

7.) Kórházvonalok és parancsnoki páncélvonal kérdése.

A Bizottság az 1953. végéig elkészítendő 10 kórházvonalra vonatkozó javaslatot jóváhagyja. A 10 kórházvonal anyagszükségletének tervét július 1-re ki kell dolgozni.

Felelős Vas Zoltán, Bata István és Bebrics Lajos elvtárs.⁵⁷

A Bizottság úgy határoz, hogy 3 vagonból álló parancsnoki páncélvonalat kell készíteni. Farkas elvtárs szakemberekkel dolgoztassa ki az anyagszükségletre vonatkozó javaslatot.

8.) Munkaerő meghagyási bizottság.

A Bizottság a betervezett javaslatot az alábbi módosításokkal fogadja el: [...]⁵⁸

Előterjesztést kell készíteni, hogy:

a Minisztertanács bízta meg az Ü.T. elnökét és a Honvédelmi Minisztert meghagyási bizottság létrehozásával.

A meghagyási bizottság elnökét, titkárát és tagjait a Minisztertanács nevezze ki.

A működési szabályzat kidolgozásával a Minisztertanács az Ü.T. elnökét és a Honvédelmi Minisztert bízta meg.

Egy vezérkari irat az MDP KV Titkárságának 1951. június 2-i határozatához kötötte a déli határ megerősítésének előkészületeit. *Suba* 2010. 132. o. Mivel a Titkárság e napon nem ülésezett, csakis a Honvédelmi Bizottság döntésére utalhattak.

⁵⁶ Kiemelt hadszíntér-előkészítési feladat volt a közutak és vasutak korszerűsítése a Magyar Néphadsereg országon belüli szállítása, illetve a Szovjet Hadsereg kelet–nyugati áthaladásának biztosítása érdekében. A Jugoszlávia irányába tervezett hadműveletek miatt kiemelt jelentőségű volt a dél-alföldi folyami hidak teherbírása: a Tiszán a szolnoki, tiszauzi, csongrádi, algyői és szegedi, a Maroson a makói hídnak el kellett bírnia a 35 tonnás harcokcsik áthaladását. Balló István az MDP KV Titkárságának 1951. június 2-i döntésére hivatkozik 8 fontos vasútvonal átépítésének, modernizálásának jóváhagyásánál. A Titkárság azonban csak május 30-án, illetve június 6-án tartott ülést. Ennek értelmében tehát a Honvédelmi Bizottság június 2-i döntése hagyta jóvá a következő beruházásokat: 1. Csap (Csop, Szovjetunió) – Miskolc, 2. Érmihályfalva (Lui Mihai, Románia) – Debrecen – Budapest – Szombathely, 3. Nagyvárad (Oradea, Románia) – Mezőtúr – Szentés – Baja – Nagykanyizsa, 4. Nagyszalonta (Salonta, Románia) – Szeged, 5. Pozsony (Bratislava Csehszlovákia) – Hegyeshalom – Nagykanyizsa, 6. Budapest – Kunszentmiklós – Baja, vagy Budapest – Bátaszék – Baja, 7. Ipolyság (Sáhy, Csehszlovákia) – Szolnok – Kecskemét – Szeged, 8. Kassa (Košice, Csehszlovákia) – Miskolc – Füzesabony – Szentés. Az útvonalakból egyértelmű, hogy megfelelő kapacitású összeköttetést kívántak létesíteni a szomszédos szövetséges országokkal is. *Balló István*: Törekvések Magyarország háborús felkészítésére (1951–1953). In: *Balló István*: Fejezetek a magyar katonai múlt történetéből. Budapest, 2005. 79–84. o.

⁵⁷ Bebrics Lajos 1949. február 18. és 1949. június 11. között közlekedésügyi, aztán 1952. január 5-ig közlekedés- és postaügyi, majd 1953. július 4-ig közlekedésügyi miniszter volt.

⁵⁸ Itt részletes szövegszerű változtatásokkal éltek a nem mellékelte előterjesztéshez.

A Meghagyási Bizottságot a Minisztertanács 1951. június 15-i ülésén hozott 389/9/1951. sz. Határozat az állami élet, a hadiipar, valamint a népgazdaság fontos területein dolgozók katonai szolgálat alóli felmentését célzó Meghagyási Bizottság létesítéséről című határozatával hozta létre. MNL OL XIX-A-83-a/52225 sz. mikrofilm.

A Jövőben a tartalékosok behívásánál már tekintettel kell lenni a meghagyásra.

9.) A hadsereg segítsége az aratási munkáknál.

A Bizottság tudomásul veszi, hogy a hadsereg 34.000 esetleg 40.000 munkanappal segíti az aratási munkálatokat.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

9.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. június 16-án d. e. 10 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak : Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1., 2., 3.) napirendi ponthoz meghíva [sic!] Házi Árpád elvtárs.

1.) Javaslat a pedagógusok légoltalmi kiképzésére, valamint az iskolán belüli légoltalmi kiképzésre.⁵⁹

Előadó Házi Árpád elvtárs.⁶⁰

A Bizottság a beterjesztett javaslatot az alábbi kiegészítésekkel fogadja el:

Légoltalmi oktatás egyelőre a középiskolákban és az egyetemeken legyen.

Az általános iskola kifejezést az egész anyagból ki kell hagyni.

Még egyszer megvizsgálandó a heti 1 órás oktatás kérdése.

A kapott oktatáson kívül a pedagógusokat megfelelő tananyaggal és tankönyvvel kell ellátni.

A Köznevelési Minisztérium dolgozza ki a heti 1 óra iskolai programba [sic!] való bedolgozását.

A tanrend és a tananyag augusztus 15-ig legyen készen.

Meg kell vizsgálni, szükséges-e nyomtatott segédanyagot elkészíteni és kiadni.

A középiskolák anyaga az első évben valamennyi osztályban azonos legyen.

Külön ki kell dolgozni a tantervet és tananyagot az egyetemre. Az 1951/52. évben az egész egyetemen azonos lehet, jövőre ki kell dolgozni a fokozatokat.

Ki kell hagyni, hogy az iskolákban az anyag vizsga tárgyát képezzi.

2. oldal 2. bekezdésében: „bizottság előtt vizsgázni kötelesek” helyett „tanfolyam való részvételről [sic!] igazolványt kapnak”.

Külön ki kell dolgozni a nők légoltalmi feladatait, képzését.

Már szeptember 1-től bizonyos fokig másképp kell tanítani a lányokat, mint a fiúkat.

Tantervet és tananyagot kell készíteni (brosúrák, ismeretterjesztő füzetek, szemléltető táblák stb.) az üzemi és ifjúsági légoltalmi csoportok és szervezetek részére.

Révész elvtárs nézze meg a kapitalista országokban használt tananyagot és bocsássa a Belügy-minisztérium rendelkezésére.

A rendelkezésünkre álló szovjet anyag kiválasztásáért felelős Házi elvtárs.

Házi elvtárs dolgozza ki a légoltalom tanításával kapcsolatos kiadások büdzsáját és nyújtsa be az Ü.T.-hez.

2.) Javaslat a légoltalom önvédelmi egységeinek szervezetére és a parancsnokok megbízására.⁶¹

⁵⁹ Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és a BM előterjesztése (Javaslat a Titkársághoz a pedagógusok légoltalmi kiképzésére, valamint az iskolán belüli légoltalmi kiképzésre. 1951. június 15.) az általános iskolák 8. osztályaitól a középiskolákban, az ipari tanulóiskolákban és minden középfokú iskolában, valamint az egyetemeken és főiskolákon tervezte bevezetni a légoltalmi oktatást. A tantervet 3 napos tanfolyamon kívánták felkészíteni a diákság légoltalmi oktatására. 1951. szeptembertől minden iskolatípusban heti 2 órát terveztek beállítani e célra, kivéve az ipari tanulóiskoláknál, ahol csak heti 1 órát.

⁶⁰ Házi Árpád Zöld Sándor 1951. április 20-i tragikus öngyilkosságát követően, aznapotl vette át a belügy-miniszteri tisztelet, amelyet 1952. november 14-ig töltött be.

⁶¹ Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és a BM előterjesztése (Javaslat a Titkársághoz a légoltalom önvédelmi egységeinek szervezetére és a parancsnokok megbízására. 1951. június 16.) a légoltalmi törzsek megszervezése után a házakon belüli önvédelmi szervezetet kívánta felállítani. Város belterületén kb. 300 lakónként,

Előadó Házi Árpád elvtárs.

A Bizottság a betervezett javaslatot az alábbi kiegészítésekkel fogadja el:

A kérdés budapesti vonatkozásait a Budapesti Pártbizottsággal és a tanáccsal meg kell tárgyalni és biztosítani, hogy a háztömb és házbizalmi szervezetekben azok, akikre a légmentesítést bizzuk, politikailag megfelelőek legyenek s olyanok, akik háború esetén nem vonulnak be.

1. oldal 3. bekezdésében „kerületekben” helyett „külsőterületeken” kifejezést kell használni.

A szervezetet Budapesten, a megyei székhelyeken, ipari városokban a helyi párttitkár bevonásával kell létrehozni.

A szervezet a legapróbb részletekig kidolgozandó.

2. oldal 5. bekezdés utolsó mondat helyett:

A parancsnok és helyettese lehetőleg olyan legyen, aki előreláthatólag nem vonul be mozgósítás esetén.

A Belügyminiszter két hónapon belül tegyen jelentés, hogy *megy* folyik [javítás tollal] a végrehajtás milyen további intézkedések szükségessége.

3.) Javaslat a hatósági légmentesítő tiszti és irodai állományú személyeinél egyenruha rendszeresítésére és rendfokozatok megállapítására.⁶²

Előadó Házi Árpád elvtárs.

A Bizottság a betervezett javaslatot elfogadja.

A vállpánt színével és a jelzésekkel nem foglalkozik.

4.) Javaslat 20 ÁVH beosztott Szovjetunióbeli iskoláztatására.⁶³

A Bizottság a betervezett javaslatot elfogadja.

5.) Szovjet tanácsadó kérése az ÁVH Határőrség Politikai Osztályára.⁶⁴

Bizottság a betervezett javaslatot jóváhagyja.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

10.

10. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. július 16-án d. u. 6 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

Meghiva [sic!] Bojkó, Vasilecsenkó és Nógrádi elvtársak.⁶⁵

vidéki városban ház csoportonként vagy utcáriszékenként, községekben 30–40 udvaronként kívánták felállítani a légmentesítő csoportokat.

⁶² Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és a BM előterjesztése (Javaslat a Titkársághoz a hatósági légmentesítő tiszti és irodai állományú személyeinél egyenruha rendszeresítésére és rendfokozatok megállapítására. 1951. június 16.) a légmentesítő szervezethez tartozó mintegy 250 fő részére kívánta bevezetni az egyenruha viselését. Formájában és színében a rendőrség egyenruhájával megegyező uniformist terveztek, csak eltérő válllappal és sapkajelvénnel. A légmentesítő főosztályvezetőknek örnagyi vagy alezredesi, míg a legalsó szinten az előadóknak alhadnagyi rendfokozatot kívántak biztosítani.

⁶³ Péter Gábor előterjesztésében (Javaslat a Titkársághoz. 20 ÁVH-beosztott Szovjetunióbeli iskoláztatásával kapcsolatban. d. n.) javasolta 20 „alaposan kiválasztott” ÁVH-s kiküldését a Szovjetunióba egyéves államvédelmi iskolára. Az iskola elvégzése után vezető pozíciókba kívánták helyezni őket az ÁVH hálózati, vizsgálati és káderosztályán. A jegyzőkönyv mellett megtalálható egy jelentés is, amely az ÁVH továbbképzési helyzetéről ad képet: Jelentés a Magyar Dolgozók Pártja Titkárságához az Államvédelmi Hatóságon folyó iskoláztatás helyzetéről és tervéről. 1951. május 20.

⁶⁴ Péter Gábor még 1951. április 18-án továbbította Rákosihoz Nógrádi Sándor altábornagy, politikai főcsoportfőnök Farkas Mihályhoz írt (ugyanaznap kelt) levelét, amelyben az ÁVH Határőrség Politikai Osztályára javasolta szovjet tanácsadót kérni. Indoklása szerint „nem ismerjük azokat a különleges formákat és módszereket, amelyeket ennek a szervnek munkájában alkalmazni kell, s ezért fennáll az a veszély, hogy mechanikusan alkalmazza a Honvédség tapasztalatait”.

⁶⁵ Vasziliy Romanovics Bojko altábornagy a HM főtanácsadója, Konsztantin Fedorovics Vaszilcsenko vezérőrnagy pedig a főtanácsadó helyettese volt. (A tanácsadói kar névjegyzékét lásd: MNL OL M-KS 276. f. 65. cs. 195. ó. e. 17. o.) Nógrádi Sándor altábornagy a Magyar Néphadsereg politikai csoportfőnöke volt.

1.) A Koordinációs Bizottság javaslatai a hadsereg fejlesztésére.⁶⁶

A Honvédelmi Bizottság hozzájárul a Koordinációs Bizottság hadseregefejlesztési javaslataihoz.
K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

11.

11. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. október 6-án d. e. 11 órakor tartott üléséről.⁶⁷

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) napirendi ponthoz meghíva [sic!]: Ponyemáz, Vaszilcsenko, Szergejev és Bata elvtársak.⁶⁸

1.) Erődítések kérdése.⁶⁹

Az 1952/53-as építkezésekre vonatkozólag 1951. november 8-ig írásos, az anyagi szükségleteket is magában foglaló tervet kell benyújtani a Honvédelmi Bizottság részére.

Felelős a Honvédelmi Minisztérium.

2.) Államvédelmi határőrség létszámának felemelése.

A Honvédelmi Bizottság hozzájárul a határőrség 1.000 fővel való felemeléséhez.

Értesítendő Péter Gábor és Piros László elvtárs.

3.) ÁVH szerveinek létszáma.

A Honvédelmi Bizottság legközelebbi (október 20-i) ülésére jelentés készítendő, mely az ÁVH összes szerveinek (kivéve a határőrséget) részletes létszámát tartalmazza. A jelentés úgy állítandó össze, hogy belőle a Hatóság státusza pontosan megállapítható legyen, hogy a jelentés alapján le lehessen rögzíteni a Hatóság státuszát, illetve javaslatokat lehessen készíteni [a] Hatóság egyes szervei létszámának csökkentésére.

A jelentés 3 példányban készítendő és 1951. október 18-án nyújtandó be.

Felelős Péter Gábor elvtárs.

4.) Államvédelmi Hatóság Hírszerző főosztályának épülete.

Az ÁVH készítsen pontos költségvetést a Hírszerző főosztály épületének összes költségéről és állapítsa meg, hogy e költségek beállíthatók-e az ÁVH 1952-es építkezési terveibe.

A költségvetés 1951. október 18-ig benyújtandó.

Felelős Péter Gábor elvtárs.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

⁶⁶ A jegyzőkönyv mellett nem maradt fenn semmilyen előterjesztés. Eddigi ismereteink szerint az 1951. január 12-i moszkvai határozattal megalakított Koordinációs Bizottság sohasem ült össze. Erre utal Bata István honvédelmi miniszter Rákosi Mátyás MDP első titkárhoz intézett 1954. április 21-i feljegyzése (MNL OL M-KS 276. f. 65. cs. 195. ö. e. 553–556. o.); illetve hogy eddig nem került elő erre vonatkozó más irat. A Koordinációs Bizottság tevékenységéről, illetve az általa tett javaslatokról így nincsen információ.

⁶⁷ Egyetlen napirendhez tartozó előterjesztés sem maradt fenn. A 2., 3. és 4. pont határozatairól külön-külön kivonatot kapott Péter Gábor.

⁶⁸ Alexander Jakovljevic Szergejev vezérőrnagy, főtanácsadó helyettes, a Politikai Főcsoportfőnökségnél volt beosztva.

⁶⁹ Az előterjesztést végül 1951. november 11-én terjesztették fel Rákosi Mátyásnak. *Suba* 2010. 100. o. Lásd alább részletesen a 13. dokumentumnál.

12.

12. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. október 27-én d. e. 12 órakor tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Máttyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.-2.-3.)napirendi ponthoz meghíva [sic!] Péter Gábor elvtárs.

1.a) ÁVH szerveinek létszámemelése.⁷⁰

A Honvédelmi Bizottság visszaadja a javaslatot azzal, hogy az ÁVH vezetője vizsgálja meg azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a továbbfejlesztést létszámemelés nélkül, a belső erők átcsoportosításával végre lehet hajtani.

A Bizottság nincs meggyőződve arról, hogy a jelen esetben a létszám mennyiségi emelése a minőség javára szolgálna.

b.) ÁVH létszámemelés a H.B. elé.

Az ÁVH a jövőben minden néven nevezendő létszámemelésre kérje ki a H.B. előzetes hozzájárulását.

2.) ÁVH Hírszerző Főosztály fejlesztése.⁷¹

A Honvédelmi Bizottság szükségesnek tartja a fejlesztést, de kizártnak tartja, hogy 138 főnek egy éven belül 325 főre emelése eredményesen keresztülvihető és reális. Új, csökkentett javaslatot kér.

3.) Vállalat szervezése az ÁVH bizalmas építkezéseikhez.⁷²

A Honvédelmi Bizottság a javaslatot elfogadja.

4.) „Szabad Európa” rádió zavarása.⁷³

A Honvédelmi Bizottság a beterjesztett javaslatot jóváhagyja.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]

főtítkár.

⁷⁰ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Az 1., 2. és 3. pont határozatairól külön-külön kivonatot kapott Péter Gábor.

⁷¹ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

Az ÁVH-nál az Államvédelmi Hírszerző Osztályt (X/3.) 1951. szeptemberében átszervezték VIII. (Hírszerző) Főosztállyá, ennek vezetőjévé Farkas Vladimír áv. alezredest neveztek ki. A főosztály feladata: „Hálózati beépülés az Ausztria és Nyugat-Németország területén működő amerikai–angol, francia és a titóista Jugoszlávia hírszerző és elhárító szerveibe, a magyar fasiszta emigrációs alakulatokba, amelyek a Magyar Népköztársaság elleni ellenséges tevékenységet külföldről szervezik és irányítják; Hálózati beépülés az USA, Anglia, Franciaország, valamint Nyugat-Németország és Jugoszlávia politikai és gazdasági szerveibe, a Magyar Népköztársaság és a béketalor más országai ellen irányuló háborús készülődésük és aknamunkájuk felderítése céljából; Illegális összeköttetési csatornák szervezése”. A főosztály létszáma 1951. októberben 135 fő volt. *Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945–1990. Betekintő, 2011/2. sz. http://www.betekinto.hu/2011_2_toth_e (A továbbiakban: *Tóth 2011.*)*

⁷² Péter Gábor 1951. október 17-i javaslata szerint az ÁVH „bizalmas építkezéseikhez tatarozási, átalakítási, szerelési munkák elvégzéséhez olyan kisebb vállalat szükséges, amely kizárólag a Hatóságnak dolgozik, annak irányítása alatt áll és a konspirációs követelményeknek megfelel”. A vállalat létszámát 200 főben javasolta megállapítani.

A Trojka döntése alapján Péter Gábor 1951. évi 96. számú parancsával, az ÁVH Központi Anyagellátó Osztály átszervezésével felállította a X/4. (Gazdasági) Osztályt. Az új osztály 1951. november 27-ével alakult meg, feladata az ÁVH központi épületének és a Farkas Vladimír vezette Hírszerző Főosztály épületeinek karbantartása, valamint a konspiratív célú házak, lakások megszerzése és karbantartása, valamint kisebb méretű „bizalmas” építkezések és átalakítások lebonyolítása. Az osztály vezetője Csapó Andor áv. alezredest volt, majd 1953. január 30-tól Bácsvány János áv. százados. *Cserényi-Zsitnyáni 2009.*

⁷³ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

13.

13. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. november 10-én d. u. 1)2 5 óraker tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) napirendi ponthoz meghíva [sic!]: Bojkó, Szirovatkin, Ponyemáz és Bata István elvtársak.⁷⁴1.) Erődítmények kérdése.⁷⁵

A H.B. elvben hozzájárul 37 zászlóalj védő-körlet létrehozásához az 1952. esztendő folyamán. A védő-körlet építését végső szervezeti struktúráját a H.M. és az N[épgazdasági] T[anács] Farkas és Gerő elvtársak vezetésével dolgozza ki két héten belül hozza a H.B. elé.

Farkas elvtárs értesítse Vas elvtársat, mint a Tervhivatal elnökét, azokról az anyagmennyiségekről, amelyeket a védő-körletek megépítésével kapcsolatban az 1952-es anyag-tervbe fel kell venni.

2.) ÁVH Hírszerző főosztályának káderjavaslati.⁷⁶

A H.B. 51 új operatív beosztott beállítását és a mellékelt kihelyezési tervet jóváhagyja.

3.) ÁVH Hírszerző főosztályának épülete.⁷⁷

⁷⁴ A. F. Szirovatkin a HM Honvéd Műszaki Parancsnokság tanácsadója volt. Az adatért köszönettel tartozom Kolontári Attilának.

⁷⁵ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

A HM Hadművelési Csoportfőnöksége 1951. november 11-én terjesztette fel Az első ütemben elvégzendő védelmi munkák hozzávetőleges erő és eszközszükséglete című javaslatot. Ebben a déli védelmi rendszert a jugoszláv–magyar határ (627 km) teljes hosszában, 100–160 km mélységben javasolták kiépíteni. A védelmi rendszert előtérre és három védőövre tagozták, amelyeket 10–25 km mélységben kívántak kiépíteni. Az előtérben szakasz- és rajtpontok, a védőövekben zászlóalj-védőkörleteket és századtámpontokat terveztek építeni. Vasbeton építményeket terveztek tüzelőállásoknak, védőkörleteknek és támpontoknak. A tervezett létesítmények száma: 7 687 tüzelőállás, 2 000 harcálláspont és figyelőhely, 2 469 óvóhely, 4 158 km harc- és közlekedőárak. *Suba* 2010. 100–101. o.

⁷⁶ Farkas Vladimír áv. alezredes előterjesztésében (Javaslat. Az Államvédelmi Hatóság hírszerző főosztályának káderfejlesztési javaslata. 1951. november hó 9.) a Trojka 1951. október 27-i határozata alapján felülvizsgálta a főosztály terveit. Eszerint a korábban tervezett 88 operatív beosztott helyett 51 fő kihelyezésére tett javaslatot a következő állomáshelyekre: Jugoszlávia (1 fő), Egyesült Államok (9 fő), Anglia (5 fő), Franciaország (6 fő), Olaszország (5 fő), Nyugat-Németország (1 fő), Ausztria (6 fő), Svájc (5 fő), Belgium (2 fő), Svédország (2 fő), Törökország (2 fő), Egyiptom (2 fő), Izrael (2 fő), Argentína (3 fő). „A kihelyezések helyének és számának megállapításánál elsősorban a titóista Jugoszlávia elleni hírszerzés harmadik országokban való megszervezését, valamint a reakciós magyar emigráció elleni hírszerző feladatokat vettük figyelembe” – szövelt az indoklás. További 14 fő operatív-technikai személyzet kiküldetését tartotta kívánatosnak. Az 1950. szeptember 22-én jóváhagyott létszámemelést káderhiány miatt nem tudták végrehajtani, a meglévő 182 fős központi állományt még 12 operatív beosztottal kívánta bővíteni. A káderhiány enyhítésére 30 fő külső szakértő felvételére, 20 fő ÁVH-n belüli átcsoportosítására és 35 fő végzős főiskolás-egyetemista kiemelésére tett javaslatot.

A határozatról kivonatot kapott Péter Gábor.

Az ÁVH VIII. (Hírszerző) Főosztálya 1951–1952-ben – a már meglévő bécsi mellett – Párizsban, Londonban, Washingtonban, Rómában, Brüsszelben, Bernben és Buenos Airesben állított fel rezidentúrákat. *Tóth* 2011.

⁷⁷ Farkas Vladimír áv. alezredes előterjesztésében 1951. november 8-án kelt javaslatában a konspirációs szabályok be nem tarthatóságát eredményező elhelyezés megszüntetését kérte (többnyire 4 operatív beosztott kapott egy-egy szobát). Ezért javasolta a főosztálynak egy 100–120 helyiségből álló új épület felépítését az ÁVH hírszerzőtisztai iskolája közelében, a Budakeszi úton.

Az ÁVH 1951 januárjában költözött a Sztálin útról a „Fehér Házbá” – a BM 1947–1949 között épült székházába a Jászai Mari téren, a Margit-híd pesti hídfőjénél. (Ma Széchenyi rkp. 19. szám.) Az épület első emeletén kapott helyet – Péter Gábor irodájának közelében – a Hírszerző Főosztály. 1953 nyarán az ÁVH-t beolvastották a BM-be, ekkor az államvédelmet kiköltöztették, és helyére az Országos Rendőrkapitányság települt. Az épület 1961-től a Magyar Szocialista Munkáspárt központi irodaháza volt, majd 1990-től Képviselői Irodaház. *Tabajdi Gábor*: Kis állambiztonsági topográfia 2. A politikai rendőrség ingatlanhálózatának kiépülése (1945–1953). *Betekintő*, 2011/1. sz. http://www.betekinto.hu/2011_1_tabajdi Nincs tehát adat arra vonatkozóan, hogy a Hírszerző Főosztály 1953-ig elhagyta volna a Fehér Házat.

A H.B. a beterjesztett javaslatához hozzájárul.

4.) Híradó hálózat igénybevétele.⁷⁸

A H.B. hozzájárul, hogy a légvédelmi szervek a vezetékes híradóhálózatot a mellékelt előterjesztés szerint igénybevegyék.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

14.

14. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1951. december 15-én d. u. 6 óraker tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Máttyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

- 1.) napirendi ponthoz meghíva [sic!]: Agyajev és György (mérnök) elvtársak.
- 2.) „ „ „ : Boyko [sic!] és Bata elvtársak.

1.) Árpád-utcai óvóhely.⁷⁹

A Bizottság a mellékelt tervet jóváhagyja azzal, hogy csak egy lift legyen és helyette szélesebb legyen a lépcső.

2.) Hunyadi terv.⁸⁰

Az előterjesztett tervet a Bizottság elfogadja.

Egy hónapon belül kidolgozandó a Honvédelmi Bizottság káderterve és hatásköre.

3.) Bulgár [sic!] kérés.⁸¹

Bíró Ferenc elvtárs a jövő hét végén konkrétan közölje, hogy a kért anyagokból mit és mikor tudunk szállítani.

4.) Egyéves katonai tanfolyam.⁸²

A vezető pártmunkások jövő évi egyéves katonai tanfolyama hallgatóiul a mellékelt névsorban felsoroltakat elfogadja a Bizottság.

⁷⁸ Az Országos Légvédelmi Parancsnokság előterjesztése (Előterjesztés az Üzemgazdasági Tanácshoz – A légvédelmi érdekből történő vezetékes összeköttetések megszakítása. 1952. február 1.) javasolta, hogy a honi légvédelem hadműveletek vagy akár határsértések esetén használhasson bármely hazai hírközlési hálózatot. Az egyes ellenséges tevékenységek (ellenséges légitévékenység, saját repülőtevékenység, ellenséges földi tevékenység) esetére külön jelszavakat is javasoltak. A rendelkezés nem terjedt ki az AVH használatában lévő kormányzati vonalakra.

⁷⁹ Az 1951. december 14-én kelt, Árpád utcai óvóhely című előterjesztés szerint a létesítményt 300 fő számára kell megépíteni, egy kisméretű tanácsteremmel egyetemben. Az óvóhely bejáratát az Árpád utca 12. számú épület udvarára tervezték, a lejárati aknába 2 tízszemélyes gyorsliftet és 70 cm széles lépcsőt terveztek. Az elsődleges számítások, amelyek csak a mélyépítési kiadásokkal számoltak (a gépészettel és berendezéssel megfelelő tervek hiányában még nem) 22,3 millió Ft-os beruházást irányoztak elő. A vállalkozás nagyságrendjét mutatja, hogy 4157 tonna cement, 12 881 m³ kavics és 364 tonna vas beépítésével számoltak.

A bunkerről lásd *Szabó Balázs*: Legendák helyett tények az F4-ről, Rákosi bunkeréről. <http://epiteszforum.hu/legendak-helyett-tenyek-az-f4-rol-rakosi-bunkererol> A cikk szerint az MDP KV Pártgazdasági Osztálya 1951. december 28-i utasítása alapján kezdődött meg a létesítmény tervezése, építkezését 1952. május 1-jén kezdték meg. Az Akadémia utca 17-ben található Pártközpontból gyorsan át lehetett jutni az Árpád (ma Steindl Imre) utca 12-be, ahol valóban az udvarra került a lejáró: egy légvédelmi vasbeton hengerben két duplakarú lépcső és az akkori leggyorsabb magyarországi lift biztosította a lejutást. Az óvóhely végül 3500 négyzetméteren épült meg, és 2200 ember befogadására tették alkalmassá.

⁸⁰ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

⁸¹ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Jelenlegi ismereteink szerint Bulgáriával 1952 szeptemberében kezdődtek tárgyalások, amelyekben Szófia mintegy 1,2 milliárd Ft értékű hadfelszerelésre jelentette be igényét 1953–1954-re. *Okvát* 1998. 273. o.

⁸² A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. A mellékelt két névsor 1951. december 20-i keltezésű. Miután változtatás nem történt a névsoron, az vélhetően azonos az előterjesztettel. Az első listán 50 PB-tag, Pártközponti osztályvezető, szakszervezeti és budapesti pártfunkcionárius; míg a másodikon 10 vidéki pártvezető szerepel.

5.) Egyéves katonai tanfolyamot végzett vezető pártmunkások további képzése.⁸³

Az egyéves katonai tanfolyamot végzett pártmunkások a jövő év folyamán havonta egy teljes napot kötelesek katonai foglalkozással tölteni. A foglalkozás programját [sic!] a H.M. dolgozza ki.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtítkár.

15.

15. sz.
KÜLÖNÖSEN FONTOS!
SZIGORÚAN TITKOS!

J e g y z ő k ö n y v

a[z] MDP Honvédelmi Bizottságának 1951. december 30.-án d. u. 6 óraker tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Farkas Mihály, Boiko [sic!] altábornagy és Pogrebnyik vezérőrnagy elvtársak.⁸⁴

Pogrebnyik vezérőrnagy jelentést tesz arról, hogy a Szovjetunió Kormányától új megbízatást kapott. A jövőben Pogrebnyik vezérőrnagy a Magyar Népköztársaság Honvédelmi Minisztériuma mellett mint a Szovjetunió Légierőinek [sic!] megbízottja azzal a feladattal fog működni, hogy segítse megszervezni a Magyar Népköztársaság légvédelmét.

Pogrebnyik vezérőrnagy elvtárs továbbá jelentést tesz arról, hogy a Magyar Népköztársaság légvédelmének hathatós megszervezéséhez a Szovjetunió kormánya kész a magyar kormányunk számára szükséges mennyiségű távol- és közelfelderítő radar készülékeket átadni. A radar készülékekkel megfelelő számú szovjet kezelő személyzet is érkezik Magyarországra azzal a feladattal, hogy kiképezze a szükséges magyar kezelő személyzetet.

Biztosítani kell a magyar radar jelzőszolgálat együttműködését a román, csehszlovák szolgálattal, valamint az Ausztriában állomásozó szovjet csapatok jelzőszolgálatával és a Szovjetunió jelző szerveivel.

Pogrebnyik elvtárs kijelenti, hogy a Szovjetunió kormánya kész a magyar kormány rendelkezésére bocsájtani egy kettő ezredből álló MIG 15[-ös] lökhajtásos vadász hadosztályt. A hadosztály feladata lenne: először közösen a magyar légierővel biztosítani a magyar légitér védelmét és másodsorban egy újabb magyar lökhajtásos vadász h[ad]o[sztály] felállítását, személyzetének, parancsnoki karának kiképzését. A szovjet lökhajtásos hadosztály a magyar Néphadsereg kötelékében fog működni.

HATÁROZAT.

1.) A[z] MDP Honvédelmi Bizottsága üdvözlí és elfogadja a Szovjetunió Kormányának újabb baráti segítségét és megbízta Farkas Mihály honvédelmi minisztert, hogy a szovjet tanácsadó elvtársakkal egyetértésben kezdje el a szükséges előkészítő munkálatokat.

2.) Ki kell dolgozni a szükséges intézkedések tervét. Ennél különös figyelmet kell fordítani politikailag megbízható repülő műszaki, parancsnoki és fordító káderek biztosítására.

3.) Javaslatot kell kidolgozni a légvédelmi szervek önálló hírhálózatának megszervezésére.

4.) Különös gondot kell fordítani a légvédelmi szervek kiépítésénél a szigorú titoktartás biztosítására.

⁸³ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. A 2., 4. és 5. ponthoz tartozó határozatból kivonatot kapott Farkas Mihály.

⁸⁴ A jegyzőkönyvhöz nem mellékeltek előterjesztést. A dossziében a gépelt, hitelesen aláírt jegyzőkönyv mellett megtalálható Farkas Mihály kézzel írt, eredeti jegyzőkönyve.

5.) Farkas Mihály elvtárs folyamatosan teygen jelentést a légvédelem megszervezésével kapcsolatos munkálatokról.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

16.

1. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1952. január 21-én d.e. 12 óraker tartott üléséről.

Jelen vannak: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

4.) napirendi ponthoz meghiva [sic!]: Péter Gábor és Jambrich Mihály elvtársak.⁸⁵

1.) A Közlekedésügyi és Postaügyi Minisztérium, valamint a Néphadsereg Vezérkari Főnöksége közötti viszony békében és háborúban.⁸⁶

A H.B. az előterjesztést elfogadja azzal, hogy miután külön Közlekedésügyi és külön Postaügyi Minisztérium létesült, a határozványt ennek megfelelően két részre kell osztani. Világosan meg kell határozni külön a Közlekedésügyi Minisztérium és a Néphadsereg Vezérkari Főnöksége és külön a Postaügyi Minisztérium és a Néphadsereg Vezérkari Főnöksége közötti viszony kérdéseit.

A Postaügyi Minisztériumban, hasonlóan a Közlekedésügyi Minisztériumhoz, fel kell állítani megfelelő részleget, amely a mozgósítás kérdéseivel foglalkozni.

A dokumentum átdolgozására a H.B. kétheti határidőt szab meg.

2.) Erődítések építésének kérdése.⁸⁷

A H.B. hozzájárul, hogy az erődítések építését egy katonai építési csoport végezze, megfelelő munkás zászlóaljakkal. A munkás zászlóaljakra be kell hívni a segédszolgálatra besorozottakat, akik a hadseregben nem teljesítenek szolgálatot.

⁸⁵ Jamrich Mihály áv. alezredes nevét vélhetően elhallás miatt írták a jegyzőkönyvben „Jambrich”-nak. Eredeti aláírása látható a 4. ponthoz mellékelt előterjesztésen.

⁸⁶ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Az Üzemgazdasági Tanács 1951. december 17-én fogadta el a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium „KR”-tervét. (290/29/1951. sz. határozat), majd vélhetően a Honvédelmi Bizottság ezen határozata alapján teljesen új határozatot szerkesztettek: ugyanazon a számon az 1952. január 11-i keltezésű határozat már csak a Közlekedésügyi Minisztérium „KR”-tervét tartalmazta. (MNL OL XIX-A-98 214. d.) 1952. január 28-án pedig az ÚT utasította a Postaügyi Minisztériumot a KR-feladatokat ellátó Szervezési Főosztály felállítására. (15/32/1952. sz. határozat, MNL OL XIX-A-98 215. d.). Az országmozgósítási munka fedőneve volt a „Koordinációs és Racionalizálási Munka”, előbb „KORA”, majd „KR” rövidítéssel.

⁸⁷ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Ugyanakkor több későbbi, az erődítéshez kapcsolódó javaslatot is csatoltak a jegyzőkönyvhöz. Gerő Ernő 1952. február 12-i javaslatában az erődítmények építéséhez szükséges földterületet esere, vagy végső esetben kisajátítás útján kívánta biztosítani. Az ezzel foglalkozó bizottságoknak a cseréket és kisajátításokat 1952. március 10-ig kellett volna végrehajtaniuk. A Matolcsi János, az MDP KV Mezőgazdasági és Szövetkezeti Osztályának vezetője által jegyzett 1952. február 22-i, Rákosinak címzett feljegyzésből megtudható, hogy a földkisajátítások végrehajtására megalakult a Központi Operatív Bizottság. Matolcsi csatolta feljegyzéséhez a községi tanácselnököknek szóló kisajátítási utasítást is. Ugyanitt található az aláírás és fejléc nélküli, vélhetően Péter Gábortól származó, az erődítéseket „segítő” február 19-i javaslat is: „Rákosi és Gerő elvtársaknak. Azzal kapcsolatosan, hogy déli és délnyugati határunkon megindulnak az erődítési munkálatok, szükségesnek tartom, hogy az Államvédelmi Hatóság kitelepítse a megépítendő zászlóaljvédőkörletek területéről vagy azok közvetlen közelségéből a kulák vagy más politikailag megbízhatatlan elemeket. Szükséges az Államvédelmi Hatóságot utasítani, hogy zászlóalj körletek szerint állapítsa meg, hogy kik azok a személyek, illetve családok, amelyeket ki kell telepíteni. Erre vonatkozólag az Államvédelmi Hatóság teyge meg a Trojkának március 25-ig konkrét javaslatait.”

Rákosi Mátyásnak 1952. január 7-én terjesztették fel a Javaslat az Erődítési Csoportfőnökség szervezetére című dokumentumot. A szovjet tanácsadók segítségével összeállított utasítás intézkedett a HM Műszaki Parancsnokság Erődítési Csoportfőnökség és annak alárendeltségében 8 építőzászlóalj (4176 fővel) felállításáról. A csoportfőnökség február 1-jétől kezdte meg a munkát, az építőzászlóaljakat munkaszolgálatnak tekintették, ezért politikailag megbízhatatlanok, sőt, büntetett előéletűek kerültek zömében az alakulatokhoz. *Suba* 2010. 122–123. o.

Az építési csoport káder- és technikai, valamint anyagszükségletének megállapítására és biztosítására a H.B. 3 tagú operatív bizottságot állít fel. A Bizottság tagjai: Gerő, Farkas és Vas elvtárs.

Az építési csoport tehergépkocsi szükségletének biztosítására a népgazdaságból 50 tehergépkocsit kell átadni, a többi szükségletet a Honvédelmi Minisztérium biztosítja.

3.) A földalatti gyorsvasút légoltalmi kiépítésének kérdései.⁸⁸

A H.B. elfogadja a 3. számú változatot, amely teljes védelmet biztosít 12 órára, kivéve Budát, ahol a légvédelmi megerősítéseket nem kell megépíteni.

4.) A pártórség megerősítésének kérdése.⁸⁹

A H.B. nem fogadja el a javasolt emelést. Utasítja Péter elvtársat, mint az ÁVH vezetőjét, hogy a pártórség azon tagjait, akik fegyveres szolgálatra nem alkalmasak és állandóan betegeskednek, helyeztesse át az ÁVH más területére, kiegészítő szolgálatra, vagy ha szükséges, biztosítson nekik polgári elhelyezést. Helyezzék a Belső Karhatalomtól illetve a Határőrségtől csoportosítson át politikailag megbízható, teljesen egészséges harcosokat a pártórséghez.

A pártórséget le kell építeni a Szabad Népnél, a Munkásmozgalmi Intézetnél, a Parlamentnél, a szovjet tanácsadó elvtársak lakóövezetében. A Szabad Népnél és a Munkásmozgalmi Intézetnél a leépítést 1 hónap alatt be kell fejezni s mindkét helyen portásokat kell beállítani.

Az ÁVH vezetője egy hónap múlva adjon jelentést a határozatok végrehajtásáról.

5.) Az ország vadászvédelmi kérdései.⁹⁰

A mezőtúri univerzális repülőtér helyett Dunántúlon meg kell építeni két vadászrepülőtérrel, amennyiben a mezőtúri repülőtér költségvetése mindkettőt fedezi.

⁸⁸ A Belügyminisztérium 1952. január 10-én kelt előterjesztése hat változatban dolgozta ki az épülő budapesti Földalatti Gyorsvasút légoltalmi célú felhasználásának tervét. Az első alternatíva a maximális légoltalmi kiépítés anyagigényeit és költségkihatásait tartalmazta: föld feletti és földalatti védelmi építmények és berendezések, légoltalmi irányító központ; 10 óra üzemeltetési idővel és 10 óra tartalékolással (azaz 20 óra benntartózkodással) a légszűrés és a levegő regenerálás szempontjából. A második változat 16 óra, a harmadik pedig 12 óras benntartózkodással számolt. A negyedik változatban a budai oldalon elhagyták a földfelszíni védelmi építményeket. Az ötödik változatban a pesti oldalon a Kossuth és a Blaha Lujza téri tervezett állomások felszíni védelmi építményeit hagyták el; a hatodikban pedig a szellőzőaknáknak védelmi kiépítésénél 1000 kg-os romboló bomba helyett csak 500 kg-osra méretezték a betonozást. A teljes védelem 607 millió Ft-os költségéhez képest a 2. változat 65,6 millió, a 3. változat további 65,6 millió, a 4. változat 25 millió, az 5. 16,7 millió, a 6. pedig 2,8 millió Ft megtakarítást jelentett volna. A BM légoltalmi szempontból azt javasolta, hogy valamennyi pesti állomást és szellőzőaknát teljes értékű védelemre építsék ki, így 450,7 millió Ft-ra tették a várható kiadásokat. Házi január 21-én átvette a határozati kivonatot.

A földalatti gyorsvasút tömegóvóhelyként való kiépítésének alapfeltételeit az ÚT 245/22/1951. sz. határozta meg 1951. augusztus 27-én. (MNL OL XIX-A-98 212. d.) Majd 1951. október 22-én az ÚT határozatban (271/26/1951.) szólította fel a Belügyminisztériumot, hogy a Földalatti Gyorsvasút légoltalmi kiépítésének tervét két változatban készítse el: a csak ténylegesen óvóhelyként használt tér és a szellőzőnyílások védelmére, illetve a fentieknek túl a kijáratok és mozgólépcsők légoltalmi védelmére is. (MNL OL XIX-A-98 213. d.)

⁸⁹ Jamrich Mihály államvédelmi alezredes 1952. január 17-i jelentésében (Javaslat a Pártórség létszámának felemelésére 100 fővel) beszámolt az ekkor 1069 fős pártórség feladatairól. Az MDP PB tagjait és Dobi István miniszterelnök személyi biztosítását 70 nyomozó és gépkocsivezető végezte. (A jelentés név szerint fel is sorolta kinek hány testőre és gépkocsivezetője volt, Rákosi nevét azonban nem írták le – csak kikövetkeztethető, hogy őrá vigyázhatott 18 személyi biztosító és állt rendelkezésére 7 gépkocsivezető.) A helyszínbiztosítók végezték a rendezvényeken a vezetők biztosítását – 85 fővel. Az útvonalbiztosítók 54 fővel a „vezető elvtársak” lakásaitól a főútvonalakig tartó szakaszokat ellenőrizték Budapesten. Az objektumbiztosítók őrizték 85 fővel a Pártközpontot és környékét, az épülő óvóhelyet, a Parlament kapuit, a Kútvolgyi kórházat, a szovjet tanácsadó lakásait, valamint a „Tildy-lakást”. (Utóbbi vélhetően az 1948 augusztusától házi őrizetben lévő egykori köztársasági elnök, Tildy Zoltán lakását jelentette.) A „hálózatartó és környezetelő” részleg 29 fővel a hálózati információs munkát végezte a Pártórség zászlóalján belül (!), illetve a vezetők lakásának és a gyakran használt objektumok környékén. A 600 fős őrségi zászlóalj 114 őrhelyen adott szolgálatot vezetők lakásainál, a Pártközpontnál, a balatonligai és a balatonföldvári üdülőnél, a pártgarázsnál, a Parlamentnél, a Szabad Nép Székházánál, a Munkásmozgalmi Intézetnél és a Tildy-lakásnál. (Az itt csak „és”-sel jelölt Rákosit 20 őrhelyen 88 fő őrizte!) A fentieket egészítette ki a gazdasági hivatal és a gépkocsivezetők 132 fős csoportja. Jamrich indoklása szerint az 1951. december közepén elvégzett orvosi vizsgálat alapján 135 őrszolgálatot teljesítő pártór egészségügyi állapota miatt fegyveres szolgálatra alkalmatlannak bizonyult. Helyettesítésükre 100 fővel kívánta megerősíteni a Pártórséget, valamint egy 90 fős kiképzőszázadot létesíteni a folyamatos utánpótlásra (szabadságolások, pártiskolára vezénylés stb.). A napirendhez tartozó határozatból kivonatot kapott Péter Gábor.

Jamrich Mihály államvédelmi alezredes 1951. május 18-tól 1952 decemberéig volt az ÁVH közvetlen alárendeltségébe tartozó X/1. Osztály, a Kormány- és Pártórség vezetője. *Cserényi-Zsitnyányi* 2009.

⁹⁰ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

Mindenesetre ebben az évben egy vadászpülőteret a Dunántúlon meg kell építeni.

Rákosi elvtárs levélben kéri a Szovjetunió kormányát, hogy szükséges mennyiségű dugattyús vadászpülőgépet bocsásson rendelkezésünkre, hogy a vadászhadosztály számára időben biztosítani tudjuk a lökhajtásos gépekre való kiképzést, valamint kérjük a Szovjetunió támogatását, hogy két repülőternek éjjeli fel- és leszálláshoz szükséges berendezéseit is megkapjuk.

6.) Atomkutatás kérdése.⁹¹

A H.B. szükségesnek tartja Atomkutatási Tanács felállítását, amelynek főfeladata, hogy atombomba elleni védekezéssel kapcsolatos kutatási munkákat végezzen.

Az Atomkutatási Tanács a Fizikai Kutatóintézet mellett működjék.

A H.B. utasítja Péter elvtársat, hogy a Fizikai Kutatóintézet vezetőjét, dr. Kovács Istvánt politikai szempontból vizsgálja felül és adjon írásos véleményt a Honvédelmi Bizottságnak.

A H.B. egyetért azzal, hogy Simonyi professzor megfelelő tisztí rangban belépjen a Néphadsereg kötelékébe és mint a hadsereg tisztje dolgozzon az Atomkutatási Tanácsban.

A H.B. a párt és a kormány részéről az Atomkutatási Tanács munkájának irányításával és ellenőrzésével Farkas Mihály elvtársat bízta meg.

7.) Ellenséges rádióadók zavarása.⁹²

Az ellenséges rádióadók zavarásával kapcsolatos technikai és műszaki feladatok végrehajtását a Postaügyi Miniszter, Katona Antal elvtárs biztosítsa.

Az ellenséges rádióadók zavarásának irányítását 4 tagú bizottság végzi. A bizottság vezetője Révai [József] elvtárs, helyettese Horváth elvtárs.

A bizottság tagjai: Katona Antal postaügyi miniszter, Szirmai István, a Rádió igazgatója, Béres Pál az ÁVH-tól.

Az ellenséges rádióadók zavarásával kapcsolatos kiadásokat a Postaügyi Minisztérium költségvetésében kell biztosítani.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

⁹¹ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Kovács István 1950–1956 között volt a Központi Fizikai Kutatóintézet (KFKI) igazgatója. Simonyi Károly (1916–2001) fizikus a KFKI atomfizikai osztályát vezette 1952-től.

⁹² Révai József, az MDP KV Titkárságának tagja 1951. október 8-án kelt javaslatában szorgalmazta, hogy a Szabad Európa Rádió adását feltétlenül szükséges zavarni. A rádió ugyanis október 6-tól kezdve napi 12 órában és lényegesen erősebb adóval sugárzott (kb. 50 kW) Magyarországra. Révai az ÁVH, a KPM, a Kohó- és Gépipari Minisztérium és a HM képviselőinek bevonásával bizottság létrehozását kezdeményezte a zavarás tervének kidolgozására.

Szirmai István, a Magyar Rádió vezérigazgatója az MDP Titkárságához címzett 1952. január 21-i levelében az „ellenséges rádióműsorok” hazai zavarását két intézkedéssel látta megoldhatónak: egy a műszaki és adminisztratív apparátust összefogó új intézmény, illetve egy politikai, műszaki irányító szerv létrehozásával. Javasolta a „Rádió Kísérleti Intézet” felállítását a postaügyi miniszter felügyelete alatt. Az irányításra pedig egy háromtagú bizottságot létrehozni: Katona Antal postaügyi miniszter, Szirmai és Béres Pál av. örmagy részvételével. A zavarás műszaki feltételeinek kidolgozását egy háromtagú szakmai bizottságra kívánta bízni (a Postaügyi Minisztérium, a rádió és az ÁVH szakembereiből). A politikai és műszaki irányító bizottság szovjet segítséggel egy héten belül javaslatot kellett tennie a Titkárságnak a megoldásra.

Béres ekkor az ÁVH X/3. (Operatív Technikai) Osztályának vezetője volt. *Cserényi-Zsitnyányi* 2009.

17.

2. sz.

[kézzel ráírva: I[áttam] F[arkas] IV)22.]

J e g y z ő k ö n y v

a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége Honvédelmi Bizottságának 1952. április 19-én d.e. 12 órakor tartott üléséről.⁹³

Jelen vannak: Rákosi Máttyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) Magyarország és Románia védelmi rendszere csatlakozásának biztosítása.

A Honvédelmi Bizottság úgy határoz, hogy a román Honvédelmi Minisztérium javaslataival szemben a további tárgyalások alapjául a magyar Honvédelmi Minisztérium által kidolgozott terveket kell tekinteni és azt az illetékes szerveknek felterjeszteni.

2.) Magyarország légvédelmi rendszerének kiépítése.

A Honvédelmi Bizottság tudomásulveszi [sic!], hogy 1952. április 20.-val a vadász- és légvédelmi rendszer működésbe lép.

Megerősíti és jóváhagyja a déli légvédelmi tüzér-csapatot és a budapesti légvédelmi csoportot.

3.) Lökghajtásos repülőgépjavitó-üzem kérdése.⁹⁴

A Honvédelmi Bizottság úgy határoz, hogy katonai szempontból megvizsgálandó: a tököli repülőter közelében lévő magas rádió antenna és az a tény, hogy amennyiben a repülőgépjavitó üzemet Tökölön építenék meg, nem nehezítené-e meg komolyan az üzem működését háború alatt. Ha komoly kételyek merülnének fel a Tökölön való megépítéssel szemben, úgy a lökghajtásos repülőgépjavitó üzemet Debrecenben kell megépíteni.

Az ütem kapacitása havonta 20 lökghajtásos vadász és 10 lökghajtásos bombázó [kézírással besúrva: fö]javitása.

4.) A párt és a kormány központi óvóhelyével kapcsolatos kérdések.⁹⁵

A Honvédelmi Bizottság úgy határoz, hogy az óvóhelyen háború alatt az Állami Honvédelmi Bizottságot, annak tagjait és az Állami Honvédelmi Bizottság számára legszükségesebb szerveket kell elhelyezni éspedig:

[a] Pártközpont szűk operatív szervét, [a] vezérkar operatív szervét, a népgazdaság operatív szervét, valamint az ÁVH operatív szervét.

Az óvóhelyről biztosítani kell összeköttetést a Budapesti Pártbizottság, a budapesti kerületi pártbizottságok, a megyei pártbizottságok, a legfontosabb városok és legfontosabb üzemek, elsősorban hadiüzemek felé. Továbbá biztosítani kell az összeköttetést a legfontosabb állami szervek, minisztériumok és hivatalok felé. Biztosítani kell az összeköttetést a magyar frontparancsnokság, hadseregek, hadtestek, hadosztály parancsnokságok felé. Összeköttetést kell biztosítani a légvédelmi parancsnokság, a vadászvédelmi parancsnokság és a légtalpai parancsnokság felé.

A meglévő helyiségek felosztásáról a Honvédelmi Bizottság a szemrevételezés után dönt.

5.) A lökghajtásos vadászadosztály káder kérdései.

A Honvédelmi Bizottság úgy dönt, hogy Központi Vezetőség által kiküldött bizottság vizsgálja felül a lökghajtásos vadászadosztály kádereit és tegyen jelentést a párt Titkárságának.

⁹³ Egyetlen napirendhez tartozó előterjesztés sem maradt fenn.

⁹⁴ Az Üzemgazdasági Tanács 1952. június 16-i ülésén tárgyalta a tököli repülőgépjavitó üzemről. Az ÚT 14/41/1952 sz. határozatában előírta, hogy a HM a tököli repülőternél lévő egyik csarnokot adja át a Középgépipari Minisztériumnak. A telephelyen Pestvidéki Mechanikai Üzem néven kívántak repülőgépjavitó üzemet létesíteni, amelynek célja lökghajtásos gépek javítása, valamint a Debrecenbe tervezett újabb repülőgépjavitó szakembereinek kiképzése. MNL OL XIX-A-98 218. d.

⁹⁵ Nem világos, hogy a 3-as Bizottság melyik objektumról döntött. Az utolsó mondat azt sugallja, hogy már meglévő objektumról van szó. Ebben az esetben ez nem lehet az F-4 jelű fentebb említett bunker, mert annak építése csak 1952. május 1-jén kezdődött meg. Valószínűbb, hogy a P-50 kódjelű kormányóvóhelyet jelöli, amely a két világháború között épült a Várhegy belsejében, és 1950-től jelentősen kibővítették. Jamrik Levente adatai szerint a Honvédelmi Tanácsnak külön ülésterem készült. (Lásd http://falanszter.blog.hu/2012/10/13/meg_ma_is_szupertitkos_a_horthy_epitette_gigabunker) Az Üzemgazdasági Tanács 1951. január 15-én 49/7/1951. sz. határozatával döntött a P-50 létesítmény 1951. évi munkalatairól. MOL XIX-A-98 206. d.

6.) Atomvédelmi Tanács kérdése.

A Honvédelmi Bizottság jóváhagyja az Atomvédelmi Tanács következő összetételét:

Jánossy Lajos, Dr. Szamosi Géza,
Kónya Albert, Dr. Bognár Dezső,
Dr. Kovács István, Dr. Wald Béla,
Dr. Simonyi Károly, Dr. Tarján Rezső.

A Tanács titkárára és egy építési statikus tagra vonatkozólag Farkas elvtárs teygen javaslatot a Honvédelmi Bizottság legközelebbi ülésére.⁹⁶

7.) Tanácsadók kérdése.

A Honvédelmi Bizottság hozzájárul ahhoz, hogy Zolotov Alexander Nikonorovics szovjet elvtárs – aki a Sztálin politikai tisztí Akadémia főtanácsadója – a Magyarországon való tartózkodásának meghosszabbítását kérjük a Szovjetunió kormányától.

A Honvédelmi Bizottság elfogadja azt a javaslatot, hogy a Sztálin politikai tisztí Akadémiára, annak dialektikus és - történelmi materializmus tanszékére egy évre tanácsadót kérjünk.

A Honvédelmi Bizottság hozzájárul ahhoz is, hogy egy csatabombázó szakképzettségű tanácsadót kérjünk a Szovjetunió kormányától.

8.) Határvonából való kitelepítések.⁹⁷

A Honvédelmi Bizottság elfogadja az Államvédelmi Hatóság vezetőjének javaslatát a határvonából való kitelepítésekre vonatkozólag.

Felhívja az Államvédelmi Hatóság vezetőjét, hogy a kitelepítés gondos egyéni kiválogatás alapján történjék és biztosítsa annak szervezett, fegyelmezett végrehajtását.

Tárgyalja ki az állami gazdaságokkal a kitelepítettek elhelyezésének kérdését.

Az Államvédelmi Hatóság vezetője teygen külön jelentést és javaslatot a Honvédelmi Bizottságnak Szeged város politikailag megbízhatatlan egyénektől való megtisztítására.

9.) Új (Kraszovszki-féle) [sic!] háromszögelésre való áttérés.⁹⁸

A Honvédelmi Bizottság az új (Kraszovszki-féle) háromszögelésre való áttéréssel kapcsolatos javaslatot elfogadja.

Felhívja a Honvédelmi Minisztert, hogy az eddig elkészített térképeket továbbra is használja és az áttérésnél biztosítsa a legszigorúbb takarékságot.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

⁹⁶ Jánossy Lajos (1912–1978) asztrofizikus, 1951-től a KFKI Kozmikus Sugárzási Laboratórium vezetője. Szamosi Géza ugyancsak a KFKI-ban az Elméleti Fizikai Csoportot vezette. Kónya Albert (1917–1988) fizikus, 1950–1952 között a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Fizikai Tanszékének vezetője. Wald Béla (1904–1960) röntgenológus, a Rádium és Röntgen Intézet, majd 1952-től az akkor létrehozott Országos Onkológiai Intézet vezetője. Tarján Rezső (1908–1978) fizikus, matematikus, ekkor a Posta Kísérleti Allomás helyettes vezetője volt.

⁹⁷ A napirendhez tartozó határozatból kivonatot kapott Péter Gábor.

⁹⁸ Feodoszjij Nyikolajevics Kraszovszkij (1878–1948), orosz asztrogeodéta, a szovjet Geodézia, Légi Felmérés és Térképészet Központi Intézetének megszervezője. Az 1930-as években korabeli pontossággal meghatározta a Föld méreteit és alakját. A Szovjetunió 1941-es náci lerohanását követően a szovjet térképek megváltoztatták az alapfelületet a Bessel-félfőlől a Krassovszkij-féle ellipszoidra. (Az eltérő matematikai közelítés miatt a tereptárgyak koordinátái megváltoznak, ami különösen a tüzérség számára jelent komoly problémát.) Ezután a Szovjetunióban minden térképre ráírták, hogy az 1942-es koordináta rendszer szerint készült, hogy a régi térképektől megkülönböztessék azokat. Magyarországon a haderő szovjetizálásának részeként tanácsadó érkezett a Honvéd Térképészeti Intézetbe is. 1949-ben elrendelték a topográfiai térképek szovjet mintájú elkészítését, ugyanakkor azt nem közölték, hogy 1942-es koordináta rendszerű térképeket kérnek, ezért régi rendszerben készültek a térképek. Németh Ferenc mk. őrnagy visszaemlékezése szerint 1952 végén vált nyilvánvalóvá a fatális tévedés, ugyanis Magyarország keleti határszélének térképszelvényei nem illeszkedtek a szovjet térképekkel, sőt, az egyik koordinátában kb. 600 m különbség volt. Lásd részletesen: *Németh Ferenc*: Hat év a Honvéd Térképészeti Intézetben. In: *Skerletz Iván – Papp-Váry Árpád – Hegedüs Ábel* (szerk.): *Térképvilág. A Magyar Térképbarátok Társulata első negyedszázada* (1981–2006). Budapest, 2006. 102–105. o. Ehelyütt szeretném megköszönni Hegedüs Ábel, a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Térképtára munkatársának segítségét.

Farkas Mihály előterjesztésére a Minisztertanács 1952. április 25-én elfogadta 431/7/1952. sz. határozatát, A geodéziai és térképészeti munkáknál áttérés a Kraszovszkij-féle ellipszoidra címmel. A bizalmas határozatot nem kellett kihirdetni. MNL OL XIX-A-83-a 52226 sz. mikrofilm.

18.

3. sz.

J e g y z ő k ö n y v

a Honvédelmi Bizottság 1952. június 7-én d.e. 11 órakor tartott üléséről.⁹⁹

Jelen vannak: Rákosi Máttyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály elvtársak.

1.) A 4. lövész hadosztály próbamozgósítása.¹⁰⁰

A Honvédelmi Bizottság az előterjesztést elfogadja azzal, hogy a Honvédelmi Minisztérium tárgyalja meg Bebrics elvtárral:

irányítson megfelelő számú gépkocsit Szabolcs-Szatmár megyébe, ahol a próbamozgósítás egybeesik a burgonyaszedéssel.

Szükség esetén hasonló szempontból Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is gondoskodjon gépkocsi pótlásról.

2.) Vadászvédelmi együttműködés Szovjetunióval, Csehszlovákiával és Romániával.¹⁰¹

A Honvédelmi Bizottság jóváhagyja a Szovjetunióval, Csehszlovákiával és Romániával megkötött vadász légvédelmi együttműködés tervét.

3.) Lokátorok gyártása.¹⁰²

A Honvédelmi Bizottság elvben hozzájárul a MOSZT 2. és LUCS-típusú lokátorok gyártásához.

⁹⁹ 1952. június 6-án Farkas Mihály megküldte Rákosinak „A Trojka napirendi pontjai” című előterjesztését. Ebben a következő pontok tárgyalást javasolta: 1. A 4. lövész hadosztály próbamozgósítása. 2. Vadászvédelmi együttműködés. 3. Lokátorok gyártása. 4. Néphadsereg akadémiáin és tisztképző intézetein hároméves képzésnek a bevezetése. A Meghagyási Bizottság titkárának a kérdése. 6. Kormányrepülőgépeknek a kérdése. A tervezett 1., 3. és 4. ponthoz részletes előterjesztést is csatolt, ezeket lásd alább a jegyzőkönyv megfelelő pontjánál. Farkas előterjesztésének másodpéldánya megtalálható miniszteri iratai között is, lásd: Honvédelmi miniszter magánlevelei. HL MN HM Elnökség 1952/T. 1. d. 2. cs. 353–358. o.

¹⁰⁰ Farkas Mihály 1952. június 6-i előterjesztésében javasolta, hogy az október elejére tervezett hadtestméretű hadgyakorlattal kapcsolatban hajtsák végre a 4., „B” típusú lövészhadosztály próbamozgósítását, és az a „zöld fél szerepében” vegyen is részt a gyakorlaton. „Mo zgósítási terveink, intézkedéseink, amelyet a Trojka már múlt évben jóváhagyott, részleteiben is ki vannak dolgozva.” – fogalmazott a miniszter. A próbamozgósítással fel kívánta mérni, hogy a helyi hadkiegészítő parancsnokságok mennyire sajátították el feladataikat.

A fentiekben közölt jegyzőkönyvekben nincsen nyoma annak, hogy a Honvédelmi Bizottság komplett mo zgósítási terveket jóváhagyott volna.

¹⁰¹ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

¹⁰² Farkas Mihály 1952. június 6-i előterjesztésében közölte, hogy a Középgépipari Minisztérium már korábban megkapta a P3A típusú lokátor technikai dokumentációját, amelyet addig a TAKI pincéjében tároltak. A „napokban” várták a „Moszt–2” lokátor, illetve júliusban a „Lucs” lokátor technikai dokumentációjának átadását. A hazai légvédelmi tüzérsg fejlesztése érdekében a honvédelmi miniszter javasolta a két utóbbi típus gyártásba vételét. Ehhez további intézkedéseket tartott szükségesnek a Középgépipari Minisztériumnál, és a TAKI vezetésének mielőbbi megoldását sürgette.

Az önálló hadiipari főhatóság, a Középgépipari Minisztérium felállításáról 1951. december 30-án döntött az Üzemgazdasági Tanács. A minisztérium megszervezéséről, annak hatás- és feladatkörének megnevezése nélkül, nyilvános jogszabályként az 1952. évi I. törvényerejű rendelet intézkedett. Az Országgyűlés az 1953. évi VI. törvénnyel, július 7-i hatállyal módosította a Magyar Népköztársaság Alkotmányát, és a Középgépipari Minisztériumot Kohó- és Gépipari Minisztériummá vonták össze az Általános Gépipari Minisztériummal és a Kohászati Minisztériummal. Lásd részletesen: *Germuska Pál*: A hazai hadiipar szervezeti keretei és irányítása, 1945–1980. *Hadtörténelmi Közlemények*, 125. (2012) 3. sz. 730–735. o.

1950. december 16-án döntött az Üzemgazdasági Tanács az ígértesnek tűnő hazai lokátor-kutatás egy intézménybe való koncentrálásáról: 1951. júniusig kívánták összevonni a Távközlési Kutatóintézetben (TAKI) a témával foglalkozó műhelyeket (33/5/1950. sz. határozat, MNL OL XIX-A-98 204. d.). Az ÜT 1952. március 17-én elrendelte, hogy a TAKI-ban egy külön fordítóosztályt kell szervezni 10–15 fordítóval, 15–20 rajzolóval, valamint gépirókkal a szovjet dokumentációk fordítására és adaptálására. (49/35/1952. sz. határozat, MNL OL XIX-A-98 216. d.)

A TAKI-ban foglalkoztak tüzérsgéi lokátor, távolfelderítő lokátor és közelfelderítő lokátor fejlesztésével is. Majd 1952-ben kapta feladatul két szovjet lokátor – a „Moszt” (magyar fedőneven: „Duna”) légvédelmi felderítő, illetve a „Lucs” („Dráva”) tüzérsgéi lokátor – dokumentációjának adaptálását. A feldolgozás segítése érdekében két szovjet tanácsadó is érkezett, akik a két radartípus gyártásának elindítását is felügyelték az újonnan alapított Finommechanikai Vállalatnál. *Komporday Aurél*: A hradástechnikai hadiipari tevékenység fejlődésének története 1980-ig. Kézirat, 1985. HL MN Különgyűjtemény, A IV/B–33., 121., 125–128. o.

Farkas elvtárs 3 héten belül közölje Zsofinyecz elvtárrsal, hogy a hadseregnek a jelenlegi sémák alapján 2 évre előre hány lokátorra van szüksége. Zsofinyecz elvtárs állítsa össze, milyen ütemben tudják elkészíteni a lokátorokat és mire van szükség a gyártáshoz.

Kossa elvtárrsal sürgősen meg kell tárgyalni Ács Ernő elvtársnak (a Műszeripari Kutatóintézet igazgatója) a TÁKI igazgatójává való kinevezése kérdését.

Meg kell vizsgálni, kit lehetne Ács elvtárs helyére adni a Kohó- és Gépipari Minisztériumnak. Az AVH adjon információt Ács Ernőről a Honvédelmi Bizottságnak.¹⁰³

4.) Néphadsereg Akadémián és tisztképző intézeteiben hároméves képzés bevezetése.¹⁰⁴

A Honvédelmi Bizottság az előterjesztést jóváhagyja.

A Honvédelmi Minisztérium vegyen irányt honvédségi állami középiskola megnyitására 1953. szeptember 1-re.

5.) Meghagyási Bizottság titkárnak kérdése.¹⁰⁵

A Meghagyási Bizottság titkárára vonatkozó javaslatot két héten belül a Honvédelmi Bizottság elé kell terjeszteni.

6.) Kormányrepülőgép kérdése.¹⁰⁶

A Honvédelmi Bizottság elhatározza a kormányrepülőgép kicserélését.

Rákosi elvtárs írjon levelet a Szovjetunióba és rendeljen egy LI 2. típusú repülőgépet.

7.) Szovjet tanácsadó elvtársak Magyarországon tartózkodásának meghosszabbítása, illetve új tanácsadók kérése.¹⁰⁷

A Honvédelmi Bizottság elyben hozzájárul:

a 3 évet az idén betöltött szovjet tanácsadó elvtársak helyére új tanácsadók kéréséhez,

egy sor tanácsadó elvtárs vezénylési idejének 1 évvel való meghosszabbítási kéréséhez.

¹⁰³ Péter Gábor 1952. június 19-i dátummal nyújtotta be kétoldalas jelentését Ács Ernőről. Eszerint 1951 februárjában került a Műszeripari Kutatóintézet élére, és 1952-ben Kossuth-díjat kapott. Az AVH nem emelt kifogást személye ellen.

¹⁰⁴ Farkas Mihály 1952. június 6-i előterjesztésében javasolta, hogy az 1952/53-as tanévtől a Honvéd és Sztálin Akadémián, valamint a tisztképző intézetekben az addigi két év helyett háromra emeljék a képzés időtartamát.

Az előterjesztésben nem említett honvédségi középiskola, a II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola 1953 őszén kezdte meg működését Esztergomban, majd következő évben Budapestre, Mátyásföldre költözött. 1958. szeptember 15-i hatállyal aztán megszüntették. *Kovács Tibor – Földesi Ferenc: Jutastól Szentendrétig. Altszti- és tiszthelyettesképzés a magyar haderőben. Budapest, 2012. 62–66. o.*

¹⁰⁵ Bata István altábornagy, vezérkari főnök 1952. június 6-i előterjesztésében (Előterjesztés a meghagyási bizottság felállításával kapcsolatban) ismertette, hogy a Meghagyási utasítás 1951. április 21-én elkészült a honvédelmi miniszter parancsa alapján. 1951. június 3-án az utasítást jóváhagyta a Párt. (Mint fentebb láttuk a Honvédelmi Bizottság 1951. június 2-án tárgyalta a témáról.) Bata szerint a „Párt jóváhagyta a meghagyási bizottság tagjainak névsorát és ezzel egyidejűleg Gerő Elvtárs megbízta Friss [István] elvtársat, hogy tegyen javaslatot a bizottság mellett működő titkár és titkársági munkatársak személyére vonatkozólag”. Am az azóta eltelt 8 hónapban nem sikerült létrehozni a titkárságot, nem működött a bizottság. „A meghagyási bizottság munkájának hiánya azt eredményezheti, hogy az általunk elkészített mozgósítási tervek realizálása igen nagy mértékben csökken, sőt ezen túlmenően az esetleges mozgósítási terv végrehajtását a népgazdaságra vonatkoztatva KR tervek végrehajtását a legjelentősebb mértékben dezorganizálhatja.” A vezérkar ki is dolgozta ráadásul 6 minisztérium és 5 főhatóság meghagyási javaslatát. Ezért mihamarább intézkedés szükséges.

Az 1., 3., 4. és 5. pont határozataiból kivonatot kapott Farkas Mihály.

¹⁰⁶ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn. Zsaludek Endrének a Li-2-es repülőgép történetével foglalkozó honlapja szerint a 18436306 gyártási számú, Li-2P típusú repülőgép szolgált kormánygépként. A Budaörsön állomásozó 16. vegyesrepülő század kötelékébe tartozó, utasszállító kialakítású gép 1950. szeptember 19-én érkezett Magyarországra. 1952. december 12-éig használták a gépet, amikor Kunmadarason a leszállásnál az erős oldalszél miatt a kifutópályáról lesodródott, és olyan mértékű sérüléseket szenvedett, hogy le kellett selejtezni. Lásd: www.li-2.hu

Fentiek alapján nem egészen érhető, miért kívánta a Trojka lecserélni a gépet egy ugyanolyan típusra.

¹⁰⁷ A napirendhez tartozó előterjesztés nem maradt fenn.

8.) Szovjet vendégalakulatok gazdasági irányú kérdései.¹⁰⁸

Rákosi elvtárs tárgyalja meg Szviridov elvtárssal a kérdést abban az értelemben, hogy az összeg nagysága a két kormány tárgyalását teszi szükségessé.

K. m. f.

[eredeti aláírás: Rákosi]
főtitkár.

¹⁰⁸ Janza Károly vezérőrnagy, a Magyar Néphadsereg Hadtápszolgálatának főnöke, honvédelmi miniszter-helyettes jelentésében (Feljegyzés Rákosi Mátyás Elvtársnak, a Magyar Dolgozók Pártja Főtitkárának. Magyarországon lévő Vendégalakulatok költségei, melyeket a Magyar Néphadsereg biztosít. 1952. július 2. – a dátum vélhetően elírás, mert az iratra rávezetett iktatószám 1352/VI.3.; azaz júniusi) összegezte a Magyarországon állomásozó „vonalbiztosító” szovjet alakulatok ellátási költségeit. Erre mindösszesen 105 millió Ft-ot irányoztak elő, amelyből a 25 milliót kitevő közüzemi díjat a Szovjet Hadsereg negyedévente visszatérített. A többi 80 millió kiadás a következőkből tevődött össze: karbantartási költségek 3 millió Ft, gyümölcsbeszerzés 4 millió Ft, valamint különféle beruházások. Ezen kívül a néphadsereg készleteiből mintegy 10 ezer fő elhelyezéséhez szükséges felszerelést (ágy és ágynemű, szalmazsák, bútorzat és laktanyaberendezés) adott kölcsön a szovjeteknek, 15 millió Ft értékben.

